

รายงานผลการวิจัย
การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

โดย ม.ร.ว. กัลยา ดิงตภักดิ์, อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
มกราคม 2529

เงินอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานผลการวิจัย
การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

โดย

ม.ร.ว. กัลยา ทิงศภทิตย
อมรธา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

มกราคม 2529

เงินอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โครงการไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0857 -a
15 สค 2532

ชื่อโครงการวิจัย

การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ที่ศูนย์วิจัย

ม.ร.ว.กัลยา ตึงศรีพิชัย และ อมรา ประดิษฐ์รัฐดิษฐ์

เดือนและปีที่ทำการวิจัยเสร็จ มกราคม 2529

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาการใช้และความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกรุงเทพฯ ในระยะเวลา 200 ปีของสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ : 2325-2525 ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากบทสนทนาในนวนิยายและเรื่องสั้น 157 เรื่อง ซึ่งสุ่มตัวอย่างตามสมัยย่อย 5 สมัยในยุครัตนโกสินทร์ คือ สมัยต้นแห่งยุครัตนโกสินทร์ สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ สมัยหลังการเลิกทาส สมัยประชาธิปไตย และ สมัยหลัง 14 ตุลาคม 2516

การศึกษานี้ได้ค้นพบว่า คำเรียกขานในภาษาไทยประกอบด้วยส่วน 2 ส่วน คือส่วนที่ต้องมีตามด้วยส่วนที่มีหรือไม่มีก็ได้ ส่วนหลังนี้ได้แก่คำลงท้าย เช่น คะ และส่วนที่ต้องมีจะเป็นคำหนึ่งคำใดหรือหลายคำในคำเหล่านี้ประกอบกัน และเรียงลำดับก่อนหลังดังนี้ คำนำหน้า คำเรียกญาติ ยศ อาชีพ/ตำแหน่ง ชื่อ และวลีแสดงความรู้สึก

จากการวิเคราะห์พบว่าคำเรียกขานที่ใช้มากที่สุด 3 ประเภท คือ ชื่อ คำนำหน้า+ชื่อ และ คำนำหน้า การใช้คำทั้ง 3 นี้ถูกกำหนดโดย ความเคารพ และความสนิทสนมที่ผู้พูดแสดงต่อผู้ฟัง สำหรับการเปลี่ยนแปลงตลอดสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ข้อมูลแสดงว่า คำเรียกขานที่ผู้ใหญ่ใช้พูดกับผู้น้อยมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่คำเรียกขานที่ผู้น้อยใช้พูดกับผู้ใหญ่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทำนองที่แสดงความเท่าเทียมกับผู้ใหญ่มากขึ้นตั้งแต่สมัยประชาธิปไตย (2475) เป็นต้นมา และสำหรับในหมู่คนที่เท่ากัน การใช้คำเรียกขานมีแนวโน้มแสดงความสนิทสนมมากขึ้น

Project Title   The Use of Address Terms in Thai during
                  the Ratanakosin Period

Names of the Investigators   M.R. Kalaya Tingsabadh and
  Amara Prasithrathsint

Year   January 1986

ABSTRACT

This study investigates the use and change in the use of address terms in Bangkok Thai during 200 years of the Ratanakosin (Bangkok) Period : 1882-1982. The data on which the analysis is based were taken from conversations in 157 novels and short stories, randomly selected from 5 sub-periods of the Bangkok period : the beginning of the Bangkok period, the dawn of modernization, the period after the abolition of slavery, the "Democracy" period, and the period after October 14, 1973.

The study finds that an address term in Thai consists of two parts: the obligatory and the optional parts. The latter is a "final" particle, such as kha. The other can be any or a combination of two or several of these words in this order: pronominal, kin-term, rank, occupation/title, name, and expressive phrase.

It was discovered that the three most frequently used address terms are name, pronominal+name, and pronominal. The use of these three forms of address are determined by the degree of respect and intimacy the speaker expresses

toward the addressee. With regard to change, the data show that there has been little change in the address terms used by the "senior" (phu-yai), but those used by the "junior" (phu-noi) have changed in such a way that they tend to show more equality since the "Democracy" period. As for the address terms used among equals, they have changed so that the speaker expresses more intimacy toward the addressee.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยเป็นหนี้บุญคุณบุคคลหลายท่านที่มีส่วนช่วยทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จ
ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ดร. อังกาบ ผลาภกรกุล ได้ช่วยให้คำปรึกษา วิจัย และชี้แนวทางการวิเคราะห์ ตลอดจนได้แสดงความห่วงใยและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ ได้กรุณาอ่านต้นฉบับและเสนอความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงรายงานนี้ให้ดีขึ้น

ขอขอบคุณ คุณภาวดี (ตี๋ฟิ่งตน) จิโนวัฒน์ คุณเอกวิทย์ จิโนวัฒน์ และ คุณวันทนีย์ พันชชาติ ผู้ช่วยวิจัย ที่ช่วยเก็บข้อมูล และได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กอบกุล เตชะวณิช ได้ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีในด้านการใช้คอมพิวเตอร์ คุณสรรรักษ์ ศิริลักษณ์ ได้ช่วยเขียนโปรแกรมที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล และสถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้อำนวยความสะดวกในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบัน ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ขอบคุณ คุณจารุณี ทิพย์พิมานชัยกร และ คุณสำเปียง ทองสง่า ที่พิมพ์รายงานการวิจัยนี้

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณโครงการไทยศึกษาสำหรับทุนอุดหนุนงานวิจัยนี้

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 คำนำ	1
1.1 ปัญหา	1
1.2 งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1
1.3 วัตถุประสงค์และขอบเขต	10
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	10
บทที่ 2 รูปแบบของคำเรียกขานในภาษาไทย	15
2.1 ส่วนประกอบของคำเรียกขาน	15
2.2 รูปแบบของคำเรียกขาน	17
2.3 การปรากฏของคำเรียกขานรูปแบบต่าง ๆ	24
2.4 รูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขานกับความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้พูดกับผู้ฟัง	27
2.5 สรุปการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	35
บทที่ 3 การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์	38
3.1 สมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์	38
3.2 การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ	40
3.3 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานตามความสัมพันธ์ แบบต่าง ๆ ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง	41
3.4 สรุป	60
บทที่ 4 สรุปและข้อเสนอแนะ	62
4.1 สรุป	62
4.2 ข้อเสนอแนะ	64

	หน้า
รายชื่อหนังสืออ้างอิง	65
ภาคผนวก ก. แหล่งข้อมูล	69
ภาคผนวก ข. ตัวแปรและรหัสของตัวแปร	84
ภาคผนวก ค. ข้อมูลคำเรียกขาน	85

บทที่ 1

คำนำ

1.1 ปัญหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหาเรื่องความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยให้คำจำกัดความ "คำเรียกขาน" ว่า คือคำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟัง ก่อนที่ตนจะพูดเรื่องต่าง ๆ ค้วย เป็นคำที่แสดงระดับทางสังคมของผู้ฟังตามที่ผู้พูดมอง เมื่อเปรียบเทียบกับตนเอง และมีรูปแบบไวยากรณ์หนึ่งที่ปรากฏนับตั้งแต่ คำนำหน้า เช่น คุณ และจบลงที่คำลงท้ายเช่น ครับ ตัวอย่าง คุณนงนุชครับ นับเป็นคำเรียกขานคำหนึ่ง หรืออาจมีรูปแบบไวยากรณ์หนึ่งที่อาจปรากฏระหว่าง คำนำหน้า กับคำลงท้ายก็ได้ เช่น นงนุช ภาษาที่ศึกษาคือภาษาไทยกรุงเทพฯ ที่มีคำเรียกขานปรากฏในบทสนทนา (ดูรายละเอียดการเก็บข้อมูลใน 1.4.2) สมัยที่ศึกษาคือสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2525

คำเรียกขานในภาษาไทยเป็นเรื่องซับซ้อนและควรศึกษาถึง เป็นที่สังเกตได้ว่า การใช้คำเรียกขานนั้นจะแปรเปลี่ยนไปตามตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคม ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยน การใช้คำเรียกขานก็อาจเปลี่ยนแปลงไปค้วย ถึงแม้ได้มีผู้สังเกตว่าผู้พูดภาษาไทยใช้คำเรียกขานได้ถูกต้องตามสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ก็ยังมีใคร่ผู้ใดได้ศึกษาการใช้และการเปลี่ยนแปลงอย่างละเอียด การศึกษาเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ในอันที่จะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษา กับสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนั้นกฎการใช้คำเรียกขานที่ได้จากการวิจัยนี้ยังจะเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติสำหรับผู้เรียนภาษาไทย และยังสามารถใช้เปรียบเทียบกับระบบคำเรียกขานในภาษาอื่น ๆ ในโลกอีกด้วย

1.2 งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ศึกษาเรื่องคำเรียกขานในภาษาต่าง ๆ ไว้มากมายแล้ว ผลงานส่วนใหญ่เน้นปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดให้การใช้คำเรียกขานแตกต่างกันไป การ

ทบทวนวรรณกรรมที่จะเสนอในหัวข้อต่อไปนี้จะแบ่งตามหัวข้อดังนี้คือ คำเรียกขานกับ
ปัจจัยทางสังคม คำเรียกขานกับปัจจัยทางจิตวิทยา คำเรียกขานในแง่ประวัติและการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม คำเรียกขานที่ใช้ในจดหมายหรือสื่อโดยการเขียน และคำ
เรียกขานในภาษาไทยโดยเฉพาะ

1.2.1 คำเรียกขานกับปัจจัยทางสังคม

ผลงานชิ้นเอกที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นแม่แบบของการศึกษาคำเรียกขาน
ต่อ ๆ มาคือ งานวิจัยของ Brown and Gilman (1960) เรื่องคำสรรพนามที่
ใช้เป็นคำเรียกขานในภาษายุโรป ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมหัวข้อดังนี้คือ ความหมายของ
สรรพนามเรียกขาน ประวัติความเป็นมาของการใช้คำเหล่านี้ การใช้คำเหล่านี้ใน
ปัจจุบัน และปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คำเหล่านี้

ผู้วิจัยได้สรุปว่าสรรพนามเรียกขานในภาษายุโรปมี 2 รูป คือ *v* ซึ่งหมายถึง
บุรุษที่ 2 เอกพจน์ เช่น *vous* ในภาษาฝรั่งเศส และ *T* ซึ่งหมายถึงบุรุษที่ 2
เอกพจน์ เช่น *tu* ในภาษาฝรั่งเศส มีความสัมพันธ์ 2 ประการที่เป็นปัจจัยกำหนด
การใช้สรรพนามเรียกขานว่าจะ เป็น *v* หรือ *T* คืออำนาจและความสัมพันธ์แน่นแฟ้น
(solidarity) อำนาจแสดงความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลย์ (asymmetrical/
non-reciprocal) องค์ประกอบของอำนาจได้แก่ พลังทางร่างกาย ความมั่งคั่ง
อายุ เพศ บทบาททางครอบครัว หรือสังคม ส่วนความสัมพันธ์แน่นแฟ้นนั้นเป็นความ
สัมพันธ์แบบสมมูลย์ (symmetrical/reciprocal) เกิดจากความเหมือนกันทาง
สังคม เช่น เป็นสมาชิกทางการเมืองเหมือนกัน มีครอบครัว ศาสนา อาชีพ เพศ
และที่เกิดเดียวกัน เป็นต้น

ในยุโรปสมัยอดีตกาล สรรพนาม *T* ใช้เรียกคน ๆ เดียว ส่วน *v* ใช้
เรียกคนหลายคน ต่อมา *v* ใช้เรียกคน ๆ เดียว เช่น เรียกจักรพรรดิหรือพระเจ้า
แผ่นดิน ซึ่งมีความหมายรวมถึงพระราชินีและบริวาร ต่อมาการใช้สรรพนามจึงเปลี่ยน
ไปเป็นท่านองว่า ผู้ที่ต่ำกว่าใช้ *v* เรียกผู้สูงกว่า และผู้สูงท่่าก็ใช้ *T* เรียกคนที่ต่ำ
กว่า ในระยะนี้อำนาจเป็นตัวกำหนดการใช้สรรพนามเรียกขาน ครั้นต่อมาเมื่อความ
สัมพันธ์แน่นแฟ้นได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญ จึงได้มีการใช้สรรพนามเรียกขานแบบ

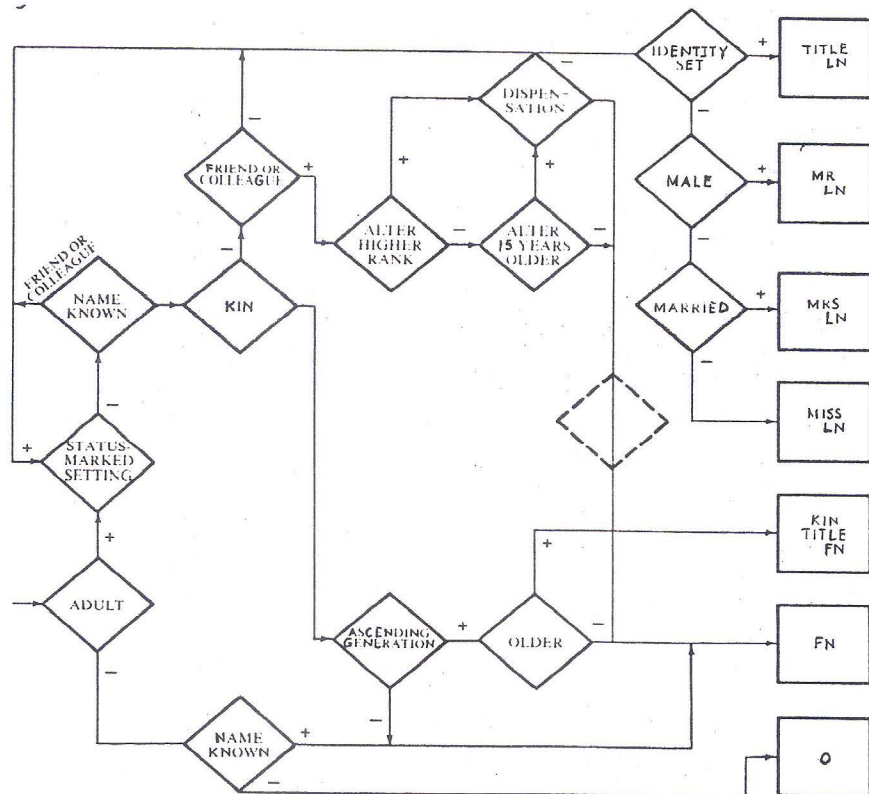
สมมูลยี่สิบ คือแบบ T-T ในหมู่คนที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น เช่น พ่อ-แม่-ลูก พี่-น้อง และ นาย-บ่าว (เก่าแก่) ถ้าไม่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น แบบของการใช้จะเป็น V-V เช่น นายจ้าง-ลูกจ้าง ลูกค้า-คนบริการ นายทหาร-พลทหาร เป็นต้น

เกี่ยวกับการใช้คำเรียกขาน T, V ในยุโรปปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากภาษาฝรั่งเศส อิตาลี และเยอรมัน พบว่านอกจากตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคมดังกล่าวแล้ว การใช้คำเหล่านี้ยังขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม อุดมการณ์ทางการเมือง เช่น เป็นฝ่ายซ้ายหรือขวา และทัศนคติของผู้พูดอีกด้วย เช่น โกรธหรือถูกผู้ฟัง เป็นต้น

งานวิจัยเกี่ยวกับคำเรียกขานโดยตรงที่สำคัญและถือว่าเป็นการริเริ่มการศึกษาคำนี้ คือ การศึกษาคำเรียกขานในภาษาอังกฤษพูดโดยคนอเมริกัน โดย Brown and Ford (1964) เขาเก็บข้อมูลจากการสังเกตสถานการณ์จริง ๆ และจากการใช้คำเรียกขานในเรื่องสั้นและบทละคร พบว่าคำเรียกขานในภาษาอังกฤษนั้นอาจแบ่งออกเป็น 3 แบบใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) ชื่อแรก (first name) คือการเรียกขานกันด้วยชื่อของทั้ง 2 ฝ่าย ใช้ในหมู่เพื่อนและคนสนิทสนมซึ่งมีค่านิยมเหมือนกัน และรู้จักกันดี 2) ตำแหน่งและนามสกุล (title + last name) คือทั้งสองฝ่ายเรียกกันด้วยตำแหน่ง เช่น Mr, Mrs, Miss, Dr. + นามสกุล ใช้ในหมู่คนที่เพิ่งรู้จักกัน 3) ตำแหน่ง นามสกุล และชื่อแรก เป็นแบบไม่สมมูลยี่สิบอันเนื่องมาจากความแตกต่างของสถานภาพของผู้พูดผู้ฟัง เช่น อายุ และ/หรืออาชีพ ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้คำเรียกขานคือ อาชีพ หรือ ตำแหน่ง (rank) เมื่อทั้งอายุ และอาชีพ เป็นตัวแปรสำคัญ เช่น เมื่อนักบริหารหนุ่มพูดกับภรรยาสูงอายุมาก อาชีพจะเป็นตัวกำหนดไม่ใช่อายุ หมายความว่า นักบริหารหนุ่มจะเรียกภรรยาด้วยชื่อแรก และภรรยาสูงอายุก็จะเรียกนักบริหารหนุ่มด้วยตำแหน่งและนามสกุล

ต่อมา Ervin-Tripp (1972) ได้ขยายขอบเขตการวิเคราะห์ของ Brown และ Ford โดยศึกษาระบบเรียกขานในภาษาอังกฤษของคนอเมริกัน เขาให้นิยาม "ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น" ว่าเป็นการยอมรับในฐานะเพื่อนหรือผู้ร่วมงาน

การวิเคราะห์ของเขาแสดงให้เห็นปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดการใช้คำเรียกขานให้ถูกต้อง Ervin-Tripp เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของแผนภูมิซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้พูดจะตัดสินใจในการเลือกใช้คำเรียกขานแต่ละครั้งให้ถูกต้อง และการตัดสินใจแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับว่าเขามีอายุน้อยหรือมากกว่าผู้ฟัง เป็นญาติกับผู้ฟังหรือไม่ เป็นต้น ผู้พูดจะเลือกรูปไปจนกว่าจะได้แบบที่ถูกต้อง เช่น Mr + last name, first name หรือ $\emptyset$ เป็นต้น แผนภูมิแสดงการเลือกใช้คำเรียกขานของคนอเมริกัน ซึ่งคัดลอกมาจาก Ervin-Tripp (1972 : 219) แสดงไว้ข้างล่างนี้

American address

คำเรียกขานในภาษาอังกฤษนั้น ได้มีผู้ศึกษาต่อมาอีกหลาย ๆ คนในแง่ต่าง ๆ กัน เช่น เน้นแควง (domain) หรือกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น Jonz (1975) ศึกษาแบบของการใช้คำเรียกขานในวงการทหารเรือสหรัฐ โดยการสัมภาษณ์ พบว่าการใช้คำเรียกขานของคนกลุ่มนี้นอกจากจะเป็นไปตามยศและตำแหน่งแล้ว ยังแปรไปตามสถานการณ์ เช่น วิกฤตการณ์ หรือ สถานการณ์เฉพาะอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้เป็นกลุ่มสังคมเฉพาะแล้ว ยังมีผู้ศึกษาโดยเน้นตัวแปรหนึ่งตัวแปรใดโดยเฉพาะ เช่น เพศ ได้แก่การวิจัยของ Kramer (1975) ซึ่งศึกษาตัวแปรสำคัญของการใช้คำเรียกขานในภาษาอังกฤษอันได้แก่เพศของผู้พูดกับผู้ฟัง โดยเก็บข้อมูลจากเรื่องสั้น 8 เรื่อง นวนิยาย 2 เรื่อง เขียนโดยผู้หญิงชาวอเมริกัน จากการ์ตูน จากการ์ตูนโดยตรงและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่าผู้ชายและผู้หญิงใช้คำเรียกขานแตกต่างกัน และสรุปได้ว่า ผู้หญิงใช้คำเรียกขานในจำนวนที่จำกัดกว่าผู้ชาย

นอกจากนั้นยังมีผู้ศึกษาคำเรียกขานในภาษาอังกฤษโดยจำกัดเฉพาะสาขา (setting) แต่สามารถสร้างกฎทั่วไปได้ McIntire (1972) ศึกษาการใช้คำเรียกขานที่นักเรียนสาขาสังคมศาสตร์ใช้เรียกอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในอเมริกา โดยการสังเกตจากสถานการณ์จริง ๆ และจากการสัมภาษณ์ประกอบด้วยพบว่านักเรียนจะเรียกอาจารย์ด้วยตำแหน่งและนามสกุล และเมื่อจะเรียกด้วยชื่อแรกจะต้องให้ฝ่ายอาจารย์เป็นฝ่ายริเริ่ม โดยการบอกตรง ๆ หรือแสดงความสนิทสนมเป็นต้น

นอกจากการศึกษาในแง่ดังกล่าวแล้ว Friske (1978) ได้ศึกษาคำเรียกขานโดยเน้นความสำคัญของชาติพันธุ์ (ethnicity) เขาศึกษาการใช้คำเรียกขานของพวกนาวาโฮ (อินเดียนแดงเผ่าหนึ่ง) ที่เข้ามาอยู่ในเมืองลอสแอนเจลิส พบว่าคำเรียกขานที่คนพวกนี้ใช้นั้นได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมนาวาโฮ เช่น การถืออายุเป็นสำคัญ และทัศนคติที่เขามีต่อชาวผิวขาวด้วย

การศึกษาคำเรียกขานมิได้มีแต่เฉพาะภาษาอังกฤษตามที่กล่าวมาแล้ว แต่มีผู้ศึกษาคำเหล่านี้ในภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย ส่วนใหญ่พบว่าคำเรียกขานสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมมาก ในภาษายุโรป Bates and Benigni (1975) ศึกษา

คำเรียกขานในภาษาอิตาลี พบว่ากลุ่มคนที่อายุน้อยที่สุดของชนชั้นสูง (upper class) จะมีความเป็นทางการ (formality) ในการใช้คำเรียกขานน้อยที่สุด ตรงกันข้าม กลุ่มคนอายุน้อยที่สุดของชนชั้นต่ำ (lower class) จะมีความเป็นทางการมากที่สุด Kess and Juričić (1978) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาสโลวีเนีย (พูดใน ยูโกสลาเวีย) โดยใช้ความคิดเรื่องอำนาจและแสดงความสัมพันธ์แน่นแฟ้นของ Brown & Gilman เป็นหลัก กำหนดสถานการณ์เฉพาะโดยมีฉาก (setting) ต่าง ๆ 9 อย่าง เช่น ระหว่างญาติ พบกันครั้งแรก ทำงานด้วยกัน งานปาร์ตี้ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างในการใช้สรรพนามเรียกขานระหว่าง กลุ่มที่อยู่ในเมืองกับกลุ่มที่อยู่ในชนบท

Das (1968) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาเบงกาลี (ในอินเดีย) พบว่า มีการใช้ที่สลับซับซ้อนมาก ขึ้นอยู่กับข้อห้ามทางศาสนา สถานภาพทางสังคม และ เศรษฐกิจของผู้พูดผู้ฟัง นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยสนิทสนมของผู้พูดผู้ฟัง และโครงสร้างทางสังคมอีกด้วย แบบของคำเรียกขานที่พบมากในภาษานี้ได้แก่ สรรพนามบุรุษที่ 2 ชื่อ คำเรียกญาติ และคำเรียกขานเฉพาะสำหรับพวกฮินดู

ภาษาฮินดีในอินเดียก็เป็นอีกภาษาหนึ่งที่มีผู้ศึกษาคำเรียกขาน Mehrotra (1977) พบว่าคำเรียกญาติใช้มาก ไม่ใช่เฉพาะกับญาติ แต่กับคนรู้จัก เพื่อน และแม้กระทั่งคนแปลกหน้าด้วย

Hwang (1975) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาเกาหลีโดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตโดยตรง การสัมภาษณ์ เรื่องสั้นและบทละครภาษาเกาหลี เขาพบว่า คำเรียกขานในภาษานี้มีแบบต่าง ๆ กัน เช่น สรรพนาม คำเรียกญาติ ชื่อและตำแหน่ง รูปแบบเหล่านี้ใช้แตกต่างกันไปตามอายุ สถานภาพทางสังคม และระดับความเคารพที่ผู้พูดมีต่อผู้ฟัง นอกจากนั้นยังสัมพันธ์กับแบบของประโยคที่ผู้พูดเลือกที่จะใช้ให้เหมาะสม อีกด้วย

1.2.2 คำเรียกขานกับปัจจัยทางจิตวิทยา

การใช้คำเรียกขานนั้นนอกจากจะแปรไปตามปัจจัยทางสังคมแล้ว ยังมีผู้พบว่าคำเหล่านี้สัมพันธ์กับปัจจัยทางจิตวิทยาอีกด้วย Ervin-Tripp (1972) แสดง

ให้เห็นว่าในการใช้คำเรียกขานแต่ละครั้งผู้พูดต้องตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เหมาะสมของคำเรียกขาน¹ Lambert และ Tucker (1976) ศึกษาการใช้คำเรียกขานในวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ภาษาฝรั่งเศสในแคนาดา ในฝรั่งเศส ภาษาสเปน ในโคลัมเบีย และปอร์โตริโก พบว่านอกจากการใช้คำเรียกขานจะสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจและทัศนคติของผู้พูดด้วย ความแตกต่างในการใช้คำเรียกขานอาจขึ้นอยู่กับ การขัดเกลาทางสังคม (socialization) ศาสนาและชาติพันธุ์ของผู้พูด

Slobin and Others (1968) ศึกษาการใช้คำเรียกขานในภาษาอังกฤษของคนทำงานในบริษัทประกัน 4 ระดับ พบว่าอายุและเวลาที่ทำงานมาแล้ว ในบริษัทไม่มีผลต่อการใช้คำเรียกขาน แรงจูงใจในการทำงานหรือความมั่นใจในตัวเองก็ไม่มีผล ตำแหน่งเป็นตัวแทนที่สำคัญที่สุด และถ้าจะใช้คำที่สนิทสนมผู้ที่ทำหน้าที่สูงกว่าต้องริเริ่มให้ความสนิทสนมก่อน

Moles (1974) ศึกษาการใช้คำเรียกขานของชาวเปรูที่พูดได้ 2 ภาษา ในแง่การตัดสินใจ โดยเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธี พบว่าทุกคนมีกฎการตัดสินใจไม่เหมือนกัน ตัวแปรที่สำคัญคือความเคารพที่มีต่อผู้ฟังและความมั่นใจในตนเอง

1.2.3 การศึกษาการใช้คำเรียกขานในแง่ประวัติและในเชิงที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ส่วนหนึ่งของผลงานของ Brown และ Gilman (1960) เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้คำเรียกขานในภาษายุโรป (ดังกล่าวแล้วใน 1.2.1)

Paulston (1976) ศึกษาการใช้คำเรียกขานในภาษาสวีเดน ในแง่ที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่าระบบคำเรียกขานในภาษาสวีเดนกำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือมีการใช้แบบ du + ชื่อมากขึ้น (แบบ

---

¹กระบวนการตัดสินใจ (decision making) เป็นเรื่องที่มีผู้ศึกษามากเรื่องหนึ่งในวิชาจิตวิทยา.

ความสัมพันธ์แนบแน่น) ทั้งนี้มีผลมาจากอุดมการณ์ทางการเมือง

Mitchell (1979) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาสวีเดนที่สัมพันธ์กับการทัศนใจ แต่ได้ท้าวประวัติความเป็นมาของการใช้คำเรียกขาน ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ถึง 20 จุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองราวปี 1920 พรรค Social Democratic ได้ออกนโยบายเกี่ยวกับการใช้คำเรียกขาน คือ ไม่ให้ใช้คำเรียกขานที่แสดงชั้นทางสังคม คือให้ใช้ du ทุกคนทั้ง 2 คน บางคนเรียกการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า "du-reform" หน่วยงานต่าง ๆ ก็ยอมรับการใช้คำเรียกขานเช่นนั้น โดยเฉพาะวงการแพทย์และสวัสดิการประชาชน ผู้ทำงานรัฐต้องใช้ du ทุกคนกับประชาชน และประชาชนก็จะใช้ du ทุกคน สำหรับสมัยปัจจุบันนั้น Mitchell พบว่า คำเรียกขานในภาษาสวีเดนขึ้นอยู่กับอายุและแหล่งกำเนิดของผู้พูด รวมทั้งทัศนคติเกี่ยวกับการเมืองและสังคมด้วย

ผลงานที่น่าสนใจในแง่นี้อีกเรื่องคือ Wittermans (1967) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาอินโดนีเซีย ในแง่ที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคม โดยมีสมมติฐานว่าคำเรียกขานนั้นจะสะท้อนพื้นฐานทางอุดมการณ์ของโครงสร้างสังคมมากกว่าส่วนอื่นของภาษา เพราะฉะนั้นเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภาษาก็เปลี่ยนด้วย Wittermans ศึกษาคำเรียกขานที่ใช้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันพบว่าสมัยเจ้าขุนมูลนาย (feudal) และสมัยเป็นเมืองขึ้น (colonial) ของอินโดนีเซีย คำเรียกขานจะสัมพันธ์กับสถานภาพทางสังคมมาก แต่สมัยปัจจุบันซึ่งเป็นยุควิทยาการคำเรียกขานแสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคและความสามัคคีในสังคม

1.2.4 คำเรียกขานที่ใช้ในสื่อการเขียน

คำเรียกขานที่ได้มีผู้ศึกษามาแล้วส่วนใหญ่เป็นคำที่ใช้ในการพูด ยังมีคำเรียกขานอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ในการเขียน โดยเฉพาะในจดหมาย ผลงานในแง่นี้มีน้อย ที่สำคัญคือหนังสือเขียนโดย Measures (1962) เป็นคู่มือการใช้คำเรียกขานในจดหมายภาษาอังกฤษ สำหรับเขียนถึงคนทุกระดับในสังคมประเทศต่าง ๆ ในโลก เช่น พระเจ้า หรือราชวงศ์ ทูต นายทหาร อาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

1.2.5 คำเรียกขานในภาษาไทย

ในภาษาไทยยังมิได้มีผู้ใดศึกษาเรื่องคำเรียกขานโดยตรง แต่มีผู้ศึกษาเรื่องคำสรรพนาม และคำเรียกญาติไว้ ซึ่งได้กล่าวพาดพิงไปถึงคำเรียกขานด้วย

ในเรื่องสรรพนามนั้น Cooke (1968) ศึกษาคำสรรพนามในภาษาไทย พม่า และเวียดนาม เขาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า สถานภาพของผู้พูดผู้ฟังและความสนิทสนม มีบทบาทมากในการใช้สรรพนามในภาษาไทยเหล่านี้ Campbell (1969) เก็บข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงการอภิปรายทางโทรทัศน์ และวิทยุ และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการใช้สรรพนาม พบว่าชื่อเฉพาะ ตำแหน่งและคำเรียกญาติเป็นสรรพนามมาก Palakornkul (1972) พบว่าการใช้สรรพนามในภาษาไทยนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรทางสังคม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ระบุถึงคำเรียกขานโดยตรง แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับสรรพนามบุรุษที่ 2 ซึ่งคล้ายกับคำเรียกขานมาก Palakornkul กล่าวว่าคำเหล่านี้อยู่ในรูปของคำเรียกญาติ (ซึ่งใช้เรียกทั้งญาติจริง และคนอื่น) ชื่อ และตำแหน่งหรืออาชีพ เช่น อาจารย์ แม่ค้า ฯลฯ ในส่วนที่กล่าวถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นตัวกำหนดการใช้สรรพนามนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของผู้พูด เช่น อำนาจหรือสถานภาพความสัมพันธ์ฉันท์ญาติหรือในครอบครัว มิตรภาพ อาชีพ ศาสนาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ อายุ และเพศ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของผู้พูดผู้ฟังอีกเช่น ความสนิทสนม ความเคารพ ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ความเป็นทางการ การมีบุคคลที่ 3 อยู่ด้วย เป็นต้น

ในเรื่องคำเรียกญาตินั้น Preston (1980) พบว่าคำเรียกญาติในภาษาไทย ใช้เป็นคำเรียกขานมาก รองลงมาก็เป็นชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น อายุ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ความสนิทสนม และสถานการณ์ เป็นต้น

ในสังคมไทย

1.3 วัตถุประสงค์และขอบเขต

1.3.1 วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1.3.1.1 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบคำเรียกขานที่ใช้ในภาษาไทย ตั้งแต่ต้นสมัยรัตนโกสินทร์ จนถึงปี พ.ศ. 2525
- 1.3.1.2 เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของการใช้คำเรียกขาน หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า การใช้คำเรียกขานได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยต่าง ๆ ในยุค รัตนโกสินทร์ (ดูรายละเอียดการแบ่งสมัยของยุค รัตนโกสินทร์ใน 1.4)
- 1.3.1.3 อธิบายสาเหตุหรือปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่าง ในการใช้คำเรียกขานตามที่มีข้อสังเกตซึ่งได้ตั้งเป็น สมมติฐานใน 1.4.1.2

1.3.2 ขอบเขต

งานวิจัยนี้มีขอบเขตดังนี้

- 1.3.2.1 ศึกษาภาษาไทยกรุงเทพฯ เท่านั้น
- 1.3.2.2 ศึกษาเฉพาะคำเรียกขานที่ใช้ในบทสนทนาเท่านั้น ไม่รวมที่ใช้ในจดหมายหรือการเขียน
- 1.3.2.3 เนื่องจากงานวิจัยนี้มีขอบเขตครอบคลุมสมัยที่ยาวนานถึง 200 ปี ในการวิเคราะห์ ตัวแปรสำคัญที่จะพิจารณา คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเท่านั้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 สมมติฐาน

การวิจัยนี้มีสมมติฐานดังนี้

1.4.1.1 การใช้คำเรียกขานจะถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เช่น เป็นญาติกัน เป็นครู-ศิษย์กัน เป็นเพื่อนกัน เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง รูปแบบของคำเรียกขานจะต่างไปตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

1.4.1.2 คำเรียกขานจะมีรูปแบบต่างกันตามสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์ หรืออีกนัยหนึ่ง การใช้คำเรียกขานจะต่างกัน ซึ่งอาจเป็นความแตกต่างทางคุณภาพ คือต่างกันในประเภทของรูปแบบ หรือต่างกันในปริมาณ คือความถี่ของการปรากฏของรูปแบบต่าง ๆ ตามสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์

1.4.2 การเก็บข้อมูล

1.4.2.1 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ก่อนที่จะได้ทำการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาที่ศึกษาซึ่งเป็นเวลา 200 ปี (พ.ศ. 2325-2525) ออกเป็น 5 สมัย หลักเกณฑ์ที่ใช้แบ่งคือ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางสังคมและวัฒนธรรม ที่น่าจะมีผลกระทบต่อการใช้คำเรียกขานของคนไทย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ใช้เป็นจุดแบ่งสมัยได้แก่

1) ปีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. 2394) นับเป็นปีเริ่มต้นของการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของเมืองไทย ซึ่งแบ่งสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ออกจากสมัยต่อมา

2) การเลิกทาสในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยได้ถือเอาปี พ.ศ. 2448 ซึ่งเป็นปีที่ทรงประกาศการเลิกทาสอย่างเป็นทางการ เป็นจุดแบ่งสมัยก่อนการเลิกทาสออกจากสมัยหลังการเลิกทาส

3) การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีที่ถือเอาเป็นจุดแบ่งคือปี พ.ศ. 2475

4) เหตุการณ์การโค่นล้มรัฐบาลโดยประชาชนวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ผู้วิจัยได้ถือเอาปี พ.ศ. 2516 เป็นปีแบ่งสมัยก่อนเหตุการณ์และหลัง เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม

ดังนั้นระยะเวลา 200 ปี จึงแบ่งออกได้เป็น 5 สมัย ตามหลักเกณฑ์ ที่ได้กล่าวแล้ว ดังนี้

- สมัยที่ 1 สมัยต้นแห่งยุครัตนโกสินทร์²
พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2394
- สมัยที่ 2 สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่
พ.ศ. 2395 ถึง พ.ศ. 2448
- สมัยที่ 3 สมัยหลังการเลิกทาส
พ.ศ. 2449 ถึง พ.ศ. 2475
- สมัยที่ 4 สมัยประชาธิปไตย
พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2516
- สมัยที่ 5 สมัยหลัง 14 ตุลาคม
พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2525

หลังจากแบ่งยุครัตนโกสินทร์ออกเป็น 5 สมัยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง เพื่อเก็บข้อมูลจากสิ่งตีพิมพ์ในแต่ละสมัย แหล่งข้อมูลคือ นวนิยายและเรื่องสั้น ที่ตีพิมพ์ ในสมัยต่าง ๆ ดังกล่าว สำหรับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกนั้นได้แก่ สุ่มตัวอย่าง รายชื่อนักประพันธ์ตามจำนวนที่ต้องการก่อน หลังจากนั้นได้สุ่มตัวอย่างผลงานของ นักประพันธ์แต่ละคนที่ได้คัดเลือกไว้คนละ 1 เรื่อง ในกรณีที่ไม่มือนักประพันธ์ครบพอ ตามต้องการในบางสมัยเช่นสมัยที่ 2 และสมัยที่ 3 ก็จะได้เอาจำนวนที่มีอยู่ทั้งหมด และสุ่มตัวอย่างผลงานของนักประพันธ์ทุกคนเข้าจนได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ อนึ่ง ในสมัยที่ 1 นั้นไม่มีข้อมูลเลย ในการวิเคราะห์จึงจำเป็นต้องตัดสมัยที่ 1 ออกและเริ่ม จากสมัยที่ 2 เป็นต้นไป (ดูรายละเอียดผลงานที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในภาคผนวก ก.)

²ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแบ่งสมัยและการเรียกสมัย 1-5 คำนวณ ชื่อต่าง ๆ ใน 3.1.

1.4.2.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

หลังจากได้สุ่มตัวอย่างของสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากสิ่งตีพิมพ์เหล่านั้นโดยจดคำเรียกขานลงในแบบฟอร์มที่ได้เตรียมไว้ แบบฟอร์มดังกล่าวได้บรรจุรหัส (code) ของรายการแห่งตัวแปรต่าง ๆ ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อคำเรียกขาน ตัวแปรทั้งหมดมี 15 ตัวแปร ได้แก่ อายุผู้พูด อายุผู้ฟัง เพศผู้พูด เพศผู้ฟัง ฐานันดรผู้พูด ฐานันดรผู้ฟัง การศึกษาผู้พูด การศึกษาผู้ฟัง ความสัมพันธ์ที่ผู้พูดมีต่อผู้ฟัง ความใกล้ชิด domain บุคคลที่ 3 สถานการณ์ สื่อ และสมัย และแต่ละตัวแปรยังแยกออกเป็นรายการย่อยอีก เช่น ตัวแปรอายุผู้พูด แยกเป็นรายการย่อยว่า เด็ก วัยรุ่น หนุ่มสาว กลางคน ผู้สูงอายุ เป็นต้น (ดูตัวอย่างแบบฟอร์มดังกล่าวในภาคผนวก ข.)

ในการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้บันทึกคำเรียกขานลงในช่องคำเรียกขาน และรายการของตัวแปรทั้งหมดสำหรับแต่ละคำเรียกขานตามช่องที่เตรียมไว้ โดยใช้รหัสเพื่อความรวดเร็ว

1.4.3 การเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลคำเรียกขานในแบบฟอร์มซึ่งมีทั้งหมด 2,436 คำ มาแยกประเภทและจัดกลุ่ม โดยแยกส่วนประกอบของคำเรียกขานเป็นส่วนต่าง ๆ เช่น ชื่อ คำนำหน้า (เช่น คุณ) และคำเรียกญาติ (เช่น พี่) โดยใช้รหัสประจำรายการไว้เพื่อเตรียมการวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์ต่อไป

1.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้แยกกลุ่มแล้วโดยหารูปแบบปกติ (regular) ของคำเรียกขานแบบต่าง ๆ ว่ามีทั้งหมดกี่ประเภทใหญ่ ๆ หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อที่ว่าคำเรียกขานในภาษาไทยที่ใช้ตั้งแต่ 2325 ถึง 2525 มีรูปแบบใหญ่ ๆ ทั้งหมดกี่รูปแบบ ขั้นตอนต่อมาผู้วิจัยได้ใช้คอมพิวเตอร์นับความถี่ของการใช้คำเรียกขานเพื่อวิเคราะห์ว่าการใช้รูปแบบต่าง ๆ เหล่านั้นต่างกันหรือไม่ อย่างไร ตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง เช่น ผู้ใหญ่พูดกับผู้ย่อย หรือผู้ย่อยพูดกับผู้ใหญ่ เป็นต้น จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยแยกและนับคำเรียกขานตามสมัยต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ความ

เปลี่ยนแปลงของคำเรียกขานทั้งหมดในยุครัตนโกสินทร์ กล่าวคือ พิจารณาว่าการใช้รูปแบบต่าง ๆ ที่คนพบนั้นต่างกันหรือไม่ อย่างไร ตามความสัมพันธ์ของผู้พูดผู้ฟัง ในสมัยต่าง ๆ

1.4.5 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาและอุปสรรคดังอาจสรุปได้ดังนี้

1.4.5.1 เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงประวัติและได้ตั้งขอบเขตของเวลาไว้ถึง 200 ปี การกำหนดสมัยของการศึกษาที่ยาวนานเช่นนี้ถึงแม้ว่าจะทำให้เห็นภาพวิวัฒนาการการใช้คำเรียกขานอย่างชัดเจน แต่ก็เป็นอุปสรรคทำให้วิเคราะห์เป็นแบบเจาะลึกไม่ได้ ดังนั้นคำตอบเกี่ยวกับการใช้คำเรียกขานแต่ละรูปแบบโดยละเอียดและสัมพันธ์กับตัวแปรแต่ละตัวอย่างไรวินั้น ควรจะให้มีผู้ศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป

1.4.5.2 อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องประสบคือการขาดแคลนข้อมูลสำหรับสมัยที่ 1 คือรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 การขาดข้อมูลในสมัยดังกล่าวนี้เนื่องมาจากวรรณกรรมหรือผลงานส่วนใหญ่อยู่ในรูปของร้อยกรองและร้อยแก้ว ที่มีอยู่เล็กน้อยก็ไม่มีการใช้ภาษาพูดที่บรรจุคำเรียกขานอยู่เลย การขาดข้อมูลในสมัยดังกล่าวทำให้การสรุปผลการใช้และการเปลี่ยนแปลงคำเรียกขานไม่สมบูรณ์ในแง่ที่มิได้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จริง ๆ

1.4.5.3 นอกจากปัญหาดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องการสุ่มตัวอย่างสิ่งตีพิมพ์ กล่าวคือ ในบางครั้งสุ่มตัวอย่างสิ่งตีพิมพ์ที่ได้มานั้นนวนิยายบางเรื่องมีการใช้คำเรียกขานที่ผิดปกติ (irregular) มาก ซึ่งผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่าอาจเป็นลักษณะเฉพาะของผู้ประพันธ์มากกว่าจะเป็นลักษณะการใช้คำเรียกขานตามที่คนไทยทั่ว ๆ ไปใช้ ผู้วิจัยจึงตัดข้อมูลที่ไต่จากผลงานดังกล่าวทิ้ง

บทที่ 2

รูปแบบของคำเรียกขานในภาษาไทย

บทนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอรูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขานที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลทั้งหมดซึ่งเป็นตัวแทนของภาษาไทยในระยะเวลา 200 ปีแห่งยุครัตนโกสินทร์ ในตอนแรกจะได้อธิบายนิยามของคำเรียกขานและส่วนประกอบต่าง ๆ ของคำเรียกขาน ในตอนที่ 2 จะได้เสนอรูปแบบของคำเรียกขานทั้งหมด และตอนที่ 3 จะเป็นการวิเคราะห์คำเรียกขานตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

2.1 ส่วนประกอบของคำเรียกขาน

คำเรียกขานตามที่ได้นิยามไว้แล้ว (ดู 1.1) หมายถึงคำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟัง หรือผู้ที่เขาพูดคุย อาจมีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏนับตั้งแต่คำนำหน้า เช่น คุณ และจบลงที่คำลงท้าย เช่น ครับ ดังตัวอย่าง คุณแม่ครับ นับเป็นคำเรียกขานคำหนึ่งหรืออาจมีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่สามารถปรากฏระหว่างคำนำหน้า กับ คำลงท้ายก็ได้ เช่น แม่ ก็นับเป็นคำเรียกขานคำหนึ่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคำเรียกขานอาจประกอบด้วยคำต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 1 คำขึ้นไป ส่วนประกอบทั้งหมดจะได้แจกแจงและนิยามดังต่อไปนี้

2.1.1 ชื่อ

ชื่อ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของคำเรียกขาน ที่พบส่วนใหญ่เป็น "ชื่อตัว" หรือ "ชื่อจริง" หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า first name แปลว่า "ชื่อแรก" เช่น จินตนา สมศักดิ์ เป็นต้น ที่พบรองลงมาคือ "ชื่อเล่น" หรือ "ชื่อย่อ" เช่น ตุ๊ก น้อย สู่ (ย่อมาจากสุชานา) เป็นต้น ที่พบน้อยที่สุดได้แก่ "ราชทินนาม" คำว่า "ชื่อ" ที่ใช้ในการวิจัยนี้มีความหมายครอบคลุมถึง ชื่อ ทุกแบบ ดังได้อธิบายมาแล้ว

2.1.2 คำเรียกญาติ

คำเรียกญาติ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า kin term ในที่นี้หมายถึงคำที่แสดงความสัมพันธ์โดยเชื้อสายหรือโดยการแต่งงาน ที่ผู้พูใช้เรียกผู้ฟังที่เป็นญาติจริง หรือผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติแต่ผู้พูดเปรียบเทียบว่าเหมือนญาติ เช่น เรียก แม่ ว่า แม่ เรียกยาย ว่า ยาย หรือเรียกหญิงสูงอายุคราวยายของตนว่า ยาย เป็นต้น

อนึ่ง มีคำบางคำได้แก่คำว่า พ่อ แม่ กา ยาย ที่ผู้พูใช้เรียกบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ พ่อ แม่ กา ยาย ของตน หรือไม่ใช่บุคคลที่สามารถเทียบได้กับ พ่อ แม่ กา ยาย ของตน คำเหล่านี้ส่วนใหญ่ปรากฏหน้าชื่อและใช้เรียกลูกหลานหรือเพื่อน เช่น พ่อจุก ยายนิค เป็นต้น คำว่า พ่อ แม่ กา ยาย เหล่านี้ไม่ถือเป็นคำเรียกญาติ แต่จะถือเป็นคำนำหน้า ซึ่งเป็นคนละประเภทกับหมู่ที่เป็นคำเรียกญาติ

2.1.3 ยศ

ยศ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า rank หมายถึงเครื่องกำหนดฐานะหรือชั้นของบุคคล เช่น จา หมุ พระยา คุณหญิง ในกรม เป็นต้น

2.1.4 อาชีพ/ตำแหน่ง

ตำแหน่ง ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า title หมายถึงฐานะหรือหน้าที่การงาน เช่น นายอำเภอ ส่วนอาชีพนั้น หมายถึงคำเรียกขานที่ระบุอาชีพของผู้ฟัง เช่น หมอ ในที่นี้คำทั้งสองถูกจัดไว้เป็นประเภทเดียวกัน เพราะคาบเกี่ยวกันอยู่ เช่น คำว่า นายอำเภอ อาจถือได้ว่าเป็นทั้งตำแหน่งและอาชีพ คำว่า เพื่อน และ ทิด ก็จัดไว้ในประเภทนี้ด้วย

2.1.5 วิธีแสดงความรู้สึก

วิธีแสดงความรู้สึก คือข้อความที่ผู้พูใช้เป็นคำเรียกขานหรือส่วนประกอบหนึ่งของคำเรียกขาน เพื่อแสดงความรู้สึกพิเศษต่อผู้ฟัง เช่น ที่รัก น้อย ยอดรัก ของพี่ เป็นต้น

การจัดคำหรือกลุ่มคำ เข้าเป็นประเภทวลีแสดงความรู้สึกนั้นถือเอาตำแหน่งของการปรากฏร่วมกับส่วนประกอบอื่น ๆ เป็นเกณฑ์สำคัญ กล่าวคือ จะต้องเป็นคำหรือวลีที่ปรากฏท้ายชื่อได้ และมีหน้าที่เหมือนส่วนขยายกลุ่มคำ เช่น พี่ที่รักของน้อง น้องสุดที่รัก ซึ่งอาจแยกได้เป็น คำเรียกญาติ + วลีแสดงความรู้สึก (พี่+ที่รักของน้อง, น้อง+สุดที่รัก) แต่ผู้วิจัยไม่ได้แยกไว้เช่นนั้น ค้วยเหตุผลที่ว่า ทั้งวลีนั้นมีปรากฏหลัง ชื่อ เช่น สุจริตพี่ที่รักของน้อง สายใจน้องสุดที่รัก เป็นต้น และตามปกติ ตามกฎของคำเรียกขานดังจะได้อธิบายต่อไปใน 2.2 คำเรียกญาติ จะปรากฏหลังชื่อไม่ได้ ดังนั้นคำเรียกขานเช่น สายใจน้องสุดที่รัก จึงจัดเป็น ชื่อ + วลีแสดงความรู้สึก

2.1.6 คำนำหน้า

คำนำหน้า ในที่นี้หมายถึงคำที่ผู้พูดใช้เรียกเพื่อระบุตัวผู้ฟัง เป็นคำที่ไม่อยู่ในประเภทที่ได้อธิบายมาแล้ว (2.1.1-2.1.5) เช่น ท่าน คุณ ไต่เท้า ไอ้ พ่อก พ่อก เจ้าประคุณ คำนำหน้าบางคำมักปรากฏหน้าส่วนประกอบอื่นของคำเรียกขานเพื่อระบุเพศ หรือ สถานภาพของผู้ฟัง เมื่อเทียบกับผู้พูดว่าสูงหรือต่ำกว่า เช่น อ คุณ นาง เป็นต้น

2.1.7 คำลงท้าย

คำลงท้าย คือ คำที่มักแสดงความรู้สึก หรือแสดงความคิดเห็นของผู้ที่มีต่อผู้ฟัง ไข้ประกอบส่วนประกอบอื่น ๆ ของคำเรียกขานและต้องปรากฏอยู่ข้างท้ายเสมอ คำลงท้ายที่พบในข้อมูลทั้งหมดครั้งนี้ คือ คะ ครับ ขอรับ จะ จำ ไว้ เอ เอ

2.2 รูปแบบของคำเรียกขาน

คำเรียกขานในภาษาไทยอาจมีรูปแบบได้หลายแบบ จากการวิเคราะห์สามารถสร้างกรรวมแสดงรูปแบบทั้งหมดของคำเรียกขานได้ดังนี้

- (1) คำเรียกขาน → ก + (ข)
 (2) ข → คำลงท้าย
 (3) ก → (1 2 3 4 5 6)
 (4) 1 → คำนำหน้า
 (5) 2 → คำเรียกญาติ
 (6) 3 → ยศ
 (7) 4 → ตำแหน่ง/อาชีพ
 (8) 4 → ชื่อ
 (9) 6 → วลีแสดงความรู้สึก

กฎทั้ง 9 ข้อข้างบนนี้เมื่ออ่านเรียงลำดับตั้งแต่ (1) ถึง (9) ครบแล้ว
 เราก็จะเห็นว่าคำเรียกขานมีรูปแบบไวยากรณ์

กฎข้อ (1) หมายความว่า คำเรียกขานประกอบด้วย 2 ส่วน คือ
 ส่วน ก. ซึ่งต้องปรากฏเสมอ และ ส่วน ข. ซึ่งอาจปรากฏหรือไม่ก็ได้ เครื่องหมาย
 วงเล็บ ( ) ใช้กันทั่ว ๆ ไปในการเขียนกฎ หมายความว่า มีหรือไม่ก็ได้ (optional)

กฎข้อที่ (2) หมายความว่า ส่วนประกอบ ข. คือ คำลงท้าย

กฎข้อที่ (3) หมายความว่า ส่วนประกอบ ก. นั้น อาจเป็น 1 ตัวเลือก
 ตั้งแต่ 1 ถึง 6 หรือตัวเลือกใดผสมกับอีกกี่ตัวเลือกก็ได้ แต่ต้องเรียงลำดับตั้งแต่ 1
 ถึง 6 เครื่องหมายวงเล็บเกี่ยวกัน ( ) ใช้ในการเขียนกฎ หมายความว่า ต้องมี
 อย่างน้อย 1 ตัวเลือก

กฎข้อที่ (4) ถึงข้อที่ (9) ระบุว่าตัวเลือก 1 ถึง 6 คือคำอะไรบ้าง

จากการอ่านกฎ 9 ข้อข้างบน เราอาจสรุปได้ว่าคำเรียกขานในภาษาไทย
 อาจมีคำลงท้ายเป็นส่วนประกอบหรือไม่ก็ได้ ในการเสนอผลการวิเคราะห์ต่อไปทั้ง
 ในบทนี้และบทถัดไป จะไม่กล่าวถึงคำลงท้ายในรูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขาน ให้
 ถือเองว่า จะประกอบคำลงท้ายต่อท้ายคำเรียกขานคำใดโดยอัตโนมัติทุกเมื่อ คำ
 เรียกขานอาจแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามกฎที่แสดงคือประเภทที่มีส่วนประกอบ
 เป็นคำประเภทหนึ่งประเภทใดเพียง 1 คำเท่านั้น และคำเรียกขานที่ประกอบด้วยคำ
 ตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป

มีข้อพึงสังเกตข้อหนึ่งเกี่ยวกับรูปแบบของคำเรียกขาน คือ ตามกฎที่แสดงไว้ข้างต้นควรมีคำเรียกขานที่เป็นไปได้ถึง 45 รูปแบบ คือ 6 รูปแบบที่ประกอบด้วยส่วนประกอบเดี่ยว ๆ 1 ถึง 6 และที่ผสมกันอีก คือ 1+2, 1+3, 1+4, 1+5, 1+6, 1+2+3, 1+2+4, 1+2+5, 1+2+6, 1+3+4, 1+3+5, 1+3+6, 1+4+5, 1+4+6, 2+3, 2+4, 2+5, 2+6, 2+3+4, 2+3+5, 2+3+6, 2+4+5, 2+4+6, 3+4, 3+5, 3+6, 3+4+5, 3+4+6, 3+5+6, 4+5, 4+6, 4+5+6, 5+6, 1+2+3+4, 1+2+3+4+5, 1+2+3+4+5+6, 2+3+4+5, 2+3+4+5+6, 3+4+5+6

อย่างไรก็ตาม คำเรียกขานที่พบในข้อมูลมีไม่ครบทั้ง 45 รูป แต่สำหรับที่ประกอบด้วยส่วนประกอบเดี่ยวมีครบทั้ง 6 รูป ดังนี้

1) คำนำหน้า ตัวอย่างเช่น

คุณ 3.27³

คุณนายศรี 4.53

โตแท้ 3.5

เจ้าพระบาท 4.74

ลูกพี่ 5.6

ไอหนู 4.40

พอมหาจำเริญ 4.13

แม่เฒ่า 4.26

2) คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น

ป้า 5.22

หลาน 3.40

ลูก 5.4

เจ 3.41

ยาย 4.81

³หมายเลขข้างตัวอย่างคำเรียกขานแต่ละคำ เป็นหมายเลขที่ระบุแหล่งข้อมูล
ที่ผู้วิจัยได้ดึงคำเรียกขานออกมา ซึ่งได้เรียงไว้โดยละเอียดในภาคผนวก ก.

- 3) ยศ ตัวอย่างเช่น
คุณหญิง	5.17
จา	4.40
ท่านชาย	4.24
ไนกรม	4.70
- 4) อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น
อาจารย์	5.13
ครูใหญ่	5.21
ผู้จัดการ	4.31
ผู้ใหญ่	4.24
หมอ	4.27
- 5) ชื่อ
มีทั้งชื่อจริงและชื่อเล่น
- 6) วลีแสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น
เพื่อนรัก	4.44
ที่รัก	4.16
คนดีของฉัน	4.9
พูนหัว	4.33
ดวงใจของแม่	4.44

สำหรับคำเรียกขานที่ประกอบด้วยตั้งแต่ 2 ส่วนขึ้นไปที่พบมีดังนี้ คือ

1 + 2 คำนามหน้า + คำเรียกญาติ ตัวอย่างเช่น

คุณอา	3.11
ไอน้อง	5.14
เสด็จพ่อ	5.3
เจ้าหลานชาย	4.42
พอน้องชาย	4.13

1 + 3 คำนำหน้า + ยศ ตัวอย่างเช่น

ท่านนายพล	4.37
คุณจา	5.15
เจ้าขุน	4.41
คุณหม่อมหลวง	4.40

1 + 4 คำนำหน้า + อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น

คุณหมอ	5.15
ท่านนายก	5.19
ท่านสมุหนายก	4.37
ท่านครู	4.82
อ้ายเจ๊กซิมรด	3.41

1 + 5 คำนำหน้า + ชื่อ ตัวอย่างเช่น

หนูใหญ่	4.22
เจ้าแทน	3.12
นายสวัสดิ์	3.19
คุณละเมียด	3.40
อีสะอึ้ง	3.17
ยายป้อม	4.60
ทวาพลอย	4.5
แม่แย้ม	4.63
พอสรรณี	5.23

1 + 6 คำนำหน้า + วลีแสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น

คุณที่รัก	4.16
ไอ้เพื่อนยาก	4.42

2 + 3 คำเรียกญาติ + ยศ ตัวอย่างเช่น

พี่ขุน	4.41
พี่หลวง	4.2

2+ 4 คำเรียกญาติ+ อาชีพ/ตำแหน่ง ตัวอย่างเช่น

ลุงหมอ	4.22
ลุงผู้ใหญ่	4.24
พี่ทิด	3.41

2+ 5 คำเรียกญาติ+ ชื่อ ตัวอย่างเช่น

พี่เกรียง	5.2
น้องคุม	5.1
นาไหว	5.18
ลุงจอย	5.6
ลูกคุม	5.23
อ่าวเถียร	4.21

3+ 5 ยศ+ ชื่อ ตัวอย่างเช่น

จาแหวง	5.21
หมวคคารา	5.15
พระยาโกศัย	4.12
ขุนอาหาร	4.10
หมื่นณรงค์	3.23

3+ 6 ยศ+ วลีแสดงความรู้สึก ตัวอย่างเช่น

ทานชายทูนหัวของแม่	4.24
--------------------	------

4+ 5 อาชีพ/ตำแหน่ง+ ชื่อ ตัวอย่างเช่น

ผู้กำกับอิสระ	5.5
หมออัจ	4.1
สมุห์แสง	3.13
ทิดเขียว	4.83

5+6	<u>ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก</u>	ตัวอย่างเช่น
	เศวคเพ็ญยาก	4.50
	อุษายอกรัก	4.34
	กุลิศที่นาสงสาร	4.84
	นุชแมจอมขวัญ	4.42
1+2+4	<u>คำนำหน้า+คำเรียกญาติ+อาชีพ/ตำแหน่ง</u>	ตัวอย่างเช่น
	คุณป้าอาจารย์	5.12
	คุณลุงนายอำเภอ	5.26
1+3+4	<u>คำนำหน้า+ยศ+อาชีพ/ตำแหน่ง</u>	ตัวอย่างเช่น
	คุณพระปลัด	4.32
1+3+5	<u>คำนำหน้า+ยศ+ชื่อ</u>	เช่น
	คุณหลวงพิสิฐคะ	3.23
	คุณพระวิเศษ	3.17
1+4+5	<u>คำนำหน้า+อาชีพ/ตำแหน่ง+ชื่อ</u>	เช่น
	ไอ้ทิดแก้ว	5.15
	ท่านอัยการสมิง	5.15
1+5+6	<u>คำนำหน้า+ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก</u>	เช่น
	แม่นิมที่รัก	3.2
	ไอ้แคล้วเพื่อนรัก	4.40
	คุณนิกของผม	4.31
2+5+6	<u>คำเรียกญาติ+ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก</u>	เช่น
	พี่ตันของน้อง	4.2
	ลูกหญิงมานฟ้าของแม่	4.37
3+5+6	<u>ยศ+ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก</u>	เช่น
	หญิงนอยหลานเรา	4.2

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นรูปแบบของคำเรียกขานที่พบในข้อมูล จะเห็นได้ว่าคำเรียกขานที่ปรากฏทั้งหมดมีเพียง 25 รูปแบบเท่านั้น เป็นเดี่ยว ๆ เสีย 6 แบบ เป็นแบบผสมด้วยส่วนประกอบสองส่วนเสีย 12 แบบ และอีก 7 แบบเป็นแบบที่ประกอบด้วย 3 ส่วน

อนึ่ง มีข้อสังเกตบางประการที่ควรกล่าวไว้ในที่นี้คือ อาจมีผู้นำคำเรียกขานไปปนกับ คำอ้างอิง (term of reference) ซึ่งหมายถึงคำที่ผู้พูดใช้ เพื่อระบุบุคคลที่ตนกำลังพูดถึง ทั้งที่เป็นทางการ เช่น "ท่าน นายกรัฐมนตรี พลเอก..." และไม่เป็นทางการ เช่น "นายก" เป็นต้น รูปแบบต่าง ๆ ที่ได้แสดงไว้ในรายงานนี้เป็นรูปแบบของคำเรียกขานเท่านั้น มิได้เป็นรูปแบบของคำอ้างอิง อาจสังเกตได้ว่า คำอ้างอิงมีส่วนประกอบและรูปแบบที่แตกต่างไปจากคำเรียกขาน คุณสมบัติที่น่าสังเกตอย่างยิ่งของคำอ้างอิงคือ อาจประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ มากกว่าและยาวกว่าคำเรียกขาน เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสมศรี ร้อยเอก ศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. สมชาย เป็นต้น ซึ่งการเรียงส่วนประกอบมากและยาวเช่นนี้ ไม่พบใช้ในคำเรียกขานเลย คำเรียกขานมักมีขีดจำกัด โดยเลือกและเรียงส่วนประกอบตามที่ได้อธิบายมาแล้วเท่านั้น และส่วนใหญ่ก็จะประกอบด้วย 2 หรือ 3 ส่วน เช่น อาจารย์สมชาย คุณป้าสมศรี เป็นต้น

2.3 การปรากฏของคำเรียกขานรูปแบบต่าง ๆ

คำเรียกขานตามที่กล่าวมาแล้วนั้นปรากฏเป็นจำนวนไม่เท่ากันในข้อมูล เมื่อคุณสรรวมของการใช้คำเรียกขานแต่ละรูปแบบแล้วพบว่า มีเพียง 11 รูปแบบเท่านั้นที่มีการใช้มากพอจะวิเคราะห์ได้ ส่วนที่เหลือแต่ละรูปแบบมีปรากฏต่ำกว่า 1% ตารางที่ 1 แสดงจำนวนการปรากฏของแต่ละรูปแบบตามบทบาทของผู้พูด 14 บทบาท ดังจะได้อธิบายละเอียดต่อไปใน 2.4 จากการพิจารณาสรรวมของการใช้คำเรียกขานแต่ละรูปแบบ เราสามารถเรียงลำดับรูปแบบที่ปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 จำนวนคำเรียกขานที่ปรากฏตามรูปแบบและบทบาทของผู้พูด*

รูปแบบ	บทบาท	รูปแบบ														รวม
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1	คำนำหน้า	53	10	9	29	15	43	3	5	33	12	27	41	23	57	360
2	คำเรียกญาติ	32	55	3	7	5	1	2	-	3	11	7	14	9	21	170
3	ยศ	2	1	-	3	6	5	-	-	1	1	6	2	4	16	47
4	อาชีพ/ตำแหน่ง	1	1	-	4	12	8	1	6	4	12	11	5	2	15	82
5	ชื่อ	82	3	31	12	62	3	3	1	2	6	99	0	82	81	467
6	วลีแสดงความรู้สึก	17	-	11	4	3	-	-	-	-	-	7	-	34	9	85
7	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	5	85	-	4	2	-	-	-	-	2	5	5	1	21	130
8	คำนำหน้า + ยศ	1	3	1	10	5	8	-	-	2	1	21	2	2	19	75
9	คำนำหน้า + อาชีพ	1	1	-	1	5	6	-	-	1	7	3	7	-	10	42
10	คำนำหน้า + ชื่อ	134	13	29	12	97	22	5	-	22	7	87	31	51	203	713
11	คำนำหน้า + วลี	2	1	1	1	2	-	-	-	-	-	4	1	3	-	15
12	คำเรียกญาติ + ยศ	2	1	-	-	1	2	-	-	-	-	2	-	1	-	9
13	คำเรียกญาติ + อาชีพ	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	8
14	คำเรียกญาติ + ชื่อ	17	53	0	4	3	2	-	-	-	3	15	1	20	38	156
15	ยศ + ชื่อ	1	-	-	-	6	2	-	-	-	-	6	1	1	5	22
16	ยศ + วลี	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
17	อาชีพ + ชื่อ	1	1	-	-	-	-	1	-	-	2	3	2	-	2	12
18	ชื่อ + วลี	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	15	1	22
19	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ + อาชีพ	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
20	คำนำหน้า + ยศ + อาชีพ	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
21	คำนำหน้า + ยศ + ชื่อ	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	3	5
22	คำนำหน้า + อาชีพ + ชื่อ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
23	คำนำหน้า + ชื่อ + วลี	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	6
24	คำเรียกญาติ + ชื่อ + วลี	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3
25	ยศ + ชื่อ + วลี	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		362	233	86	92	224	104	15	12	68	65	306	115	253	501	2436

* รูปแบบของคำเรียกขานมีทั้งหมด 25 รูปแบบดังแสดงเป็นแถวเรียงกันตามแนวนอนในตาราง ส่วนบทบาทของผู้พูดมีทั้งหมด 14 แบบ ดังแสดงไว้ในช่องตามแนวขวาง ผู้พูดทั้ง 14 แบบแบ่งตามบทบาทต่าง ๆ กัน ได้แก่ 1. ญาติผู้ใหญ่ 2. ญาติผู้น้อย 3. สามเณร 4. ภรรยา 5. ผู้บังคับบัญชา 6. ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา 7. ครู 8. ศิษย์ 9. ผู้ให้บริการ 10. ผู้รับบริการ 11. เพื่อน 12. ผู้ไม่รู้จักกัน 13. คู่รัก 14. คนรู้จักกัน.

ตารางที่ 2 ลำดับค่าเรียกชานจากที่ไ้มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

<u>ลำดับ</u>	<u>รายละเอียด</u>	<u>ร้อยละ</u>
1.	ค่านำหน้า + ชื่อ	29.3
2.	ชื่อ	19.2
3.	ค่านำหน้า	14.8
4.	ค่าเรียกญาติ	6.9
5.	ค่าเรียกญาติ + ชื่อ	6.4
6.	ค่านำหน้า + ค่าเรียกญาติ	5.3
7.	อาชีพ/ตำแหน่ง	3.4
8.	วลีแสดงความรู้สึก	3.5
9.	ค่านำหน้า + ยศ	3.1
10.	ยศ	1.9
11.	ค่านำหน้า + อาชีพ/ตำแหน่ง	1.7
12.	อื่น ๆ (รูปแบบละไม่เกิน 1%)	4.5

2.4 รูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขานกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

การใช้คำเรียกขานนั้นแตกต่างกันตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1 หมายเลข 1 ถึง 14 ระบบหมวดต่าง ๆ ของผู้พูดที่สัมพันธ์กับผู้ฟัง ความสัมพันธ์เหล่านี้จะใช้เป็นหลักในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานตามสมัยต่าง ๆ ในบทที่ 3 ต่อไป ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 แบบ คือ

1) ความสัมพันธ์แบบสมมูลย์ ได้แก่ความสัมพันธ์ที่แสดงว่าผู้พูดและผู้ฟังเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าตามความเป็นจริงแล้วผู้พูดและผู้ฟังจำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหมือนกันหรือฐานะเท่าเทียมกันทุกด้าน แต่หมายความว่ามีความสัมพันธ์ที่ผู้พูดกับผู้ฟังมองอีกฝ่ายว่ามีบทบาทเหมือนตน ความสัมพันธ์ประเภทนี้ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คู่รัก คนที่รู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน

2) ความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลย์ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังที่มีสถานภาพต่างกัน ผู้พูดอาจมีสถานภาพสูงหรือต่ำกว่าผู้ฟังก็ได้ แต่ไม่เท่ากัน การมีสถานภาพสูงกว่านั้นอาจเนื่องด้วยมีอายุ ประสบการณ์มากกว่า หรือมีอำนาจและบุญคุณเหนืออีกฝ่าย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ซึ่งตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ได้ถือปฏิบัติกันมานั้น สามีย่อมเป็นที่เคารพของภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือนายกับบ่าว ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ เป็นต้น

3) ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง หมายถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ถือความสูงกว่าหรือต่ำกว่าของผู้พูดและผู้ฟังเป็นเรื่องสำคัญ หรือเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แสดงชัดเจนว่าผู้พูดหรือผู้ฟังสูงหรือต่ำกว่าอีกฝ่าย ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

ในตอนต่อไปนี้จะได้อธิบายการใช้คำเรียกขานตามความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจบทบาทของผู้พูดตามที่ระบุไว้ในตารางที่ 1 และเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานต่อไปในบทที่ 3

2.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย

"ญาติผู้ใหญ่" ในที่นี้หมายถึงญาติผู้มีฐานะสูงกว่าคู่สนทนา "ญาติผู้น้อย" หมายถึงญาติผู้มีฐานะต่ำกว่าคู่สนทนา ความสัมพันธ์แบบที่ 1 และ 2 ในตารางที่ 1 หมายถึงผู้พูดที่มีบทบาทเป็นญาติผู้ใหญ่และผู้พูดที่มีบทบาทเป็นญาติผู้น้อย ตามลำดับ

ถ้าพิจารณาคูการใช้คำเรียกขานตลอดคสมัยรัตนโกสินทร์ในกรณีที่ผู้พูดเป็นญาติผู้ใหญ่กับกรณีผู้พูดเป็นญาติผู้น้อย เราสามารถเรียงลำดับรูปแบบคำเรียกขานที่ใช้จากมากที่สุดลงมาได้ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 3 ญาติผู้ใหญ่-ญาติผู้น้อย

<u>ญาติผู้ใหญ่</u>			<u>ญาติผู้น้อย</u>		
<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>	<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>
1	คำนำหน้า + ชื่อ	37.0	1	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	36.5
2	ชื่อ	22.7	2	คำเรียกญาติ	23.6
3	คำนำหน้า	14.6	3	คำเรียกญาติ + ชื่อ	22.7
4	คำเรียกญาติ	8.8	4	คำนำหน้า + ชื่อ	5.6
5	วลี	4.7	5	คำนำหน้า	4.3
	คำเรียกญาติ + ชื่อ	4.7	6	ชื่อ	1.3
6	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	1.4		คำนำหน้า + ยศ	1.3
7	ชื่อ + วลี	1.1		คำเรียกญาติ + อาชีพ	1.3

ตารางข้างบนนี้แสดงแต่รูปแบบของคำเรียกขานที่มีการใช้มากจนเป็นที่สังเกตได้ ที่เหลือไม่นำมาแสดงเพราะมีการใช้ต่ำกว่า 1% ลงไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชื่อ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของคำเรียกขานที่ญาติผู้ใหญ่ใช้พูดกับญาติผู้น้อย (ดูลำดับที่ 1 และ 2) ขนานกับ คำเรียกญาติ ซึ่งญาติผู้น้อยใช้เรียกขานผู้ใหญ่ (ลำดับที่ 1, 2) จากความสัมพันธ์นี้เราอาจกล่าวได้ว่า ชื่อ ไม่ใช่คำพูดที่ผู้น้อยพึงใช้เรียก "ผู้ใหญ่" แต่เป็นคำที่สำหรับ "ผู้ใหญ่" ใช้เรียก "ผู้น้อย" อย่างไรก็ตาม "ผู้น้อย" อาจเรียก "ผู้ใหญ่" โดยใช้ ชื่อ ได้แต่ต้องมีคำอื่นประกอบข้างหน้า เช่น คำเรียกญาติ หรือ คำนำหน้า การใช้ ชื่อ แต่ลำพังโดยญาติผู้น้อยนั้น มีน้อยมาก และอาจเป็นกรณีที่ญาติทั้งสองผู้สนทนากันมีความสนิทสนมกันมากหรือมีอายุห่างกันเล็กน้อย เช่น พี่กับน้อง

2.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา

Haas (1969 : 41) กล่าวว่าในสังคมไทยผู้เป็นสามีภรรยาหันมาใช้คำว่า พี่ น้อง เรียกกัน สามีมักเรียกภรรยาว่า น้อง ส่วนภรรยาเรียกสามีว่า คุณพี่

อย่างไรก็ตาม คำเรียกขานที่พบในข้อมูลภาษาไทยยุคต้นโกลินทร์มิได้แสดงว่าสามีภรรยาใช้คำเรียกญาติ เรียกกันเป็นอันดับหนึ่ง การใช้คำเรียกขานของสามีและภรรยาแสดงโดยความสัมพันธ์แบบที่ 3 และ 4 ในตารางที่ 1 ตามลำดับ ข้อมูลแสดงว่าสามีใช้รูปแบบคำเรียกขานซึ่งแสดงให้เห็นว่าสามีถือว่าตนเองสูงกว่า เพราะมักเรียกภรรยาด้วยชื่อ ส่วนภรรยา มักเรียกสามีด้วยคำนำหน้า แต่ลำดับตารางที่ 4 ข้างล่างนี้แสดงคำเรียกขานที่สามีและภรรยาใช้เรียกกันและกัน เรียงลำดับมาจากที่ใช้มากที่สุดไปหาน้อยที่สุด และรูปแบบที่มีการปรากฏต่ำกว่า 1% ไม่ได้นำมาพิจารณา

ตารางที่ 4 สามีและภรรยา

สามี			ภรรยา		
ลำดับที่	รูปแบบ	ร้อยละ	ลำดับที่	รูปแบบ	ร้อยละ
1	ชื่อ	36.1	1	คำนำหน้า	31.5
2	คำนำหน้า + ชื่อ	33.7	2	ชื่อ	13.0
3	วลีแสดงความรู้สึก	12.8		คำนำหน้า + ชื่อ	13.0
4	คำนำหน้า	10.5	3	คำนำหน้า + ยศ	10.9
5	คำเรียกญาติ	3.5	4	คำเรียกญาติ	7.6
6	คำนำหน้า + ยศ	1.2	5	อาชีพ	4.4
	คำนำหน้า + วลี	1.2		คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	4.4
	ชื่อ + วลี	1.2		วลี	4.4
				คำเรียกญาติ + ชื่อ	4.4
			6	ยศ	3.3
			7	คำนำหน้า + อาชีพ	1.1
				คำเรียกญาติ + อาชีพ	1.1
				คำนำหน้า + วลี	1.1

ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามากับภรรยาที่แสดงโดยคำเรียกขาน คือ มีคำเรียกขานที่สามมิใช่แต่ภรรยาไข่น้อยหรือแทบจะเรียกว่ามิใช่เลยได้แก่ วลีแสดงความรู้สึก ทั้งนี้อาจสอดคล้องกับข้อสังเกตทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับค่านิยมไทยที่ว่าผู้หญิงไม่พึงแสดงความรู้สึกต่อเพศตรงข้าม

ในทางตรงข้าม มีคำเรียกขานบางรูปแบบที่ภรรยาไข่น้อยมิใช่เลย เช่น คำนำหน้า + ยศ ยศ + อาชีพ/ตำแหน่ง คำนำหน้า + คำเรียกญาติ การเรียกบุคคลด้วยคำเรียกขานเหล่านี้เป็นการแสดงความเคารพและยกย่อง ซึ่งฝ่ายภรรยาเท่านั้นเป็นฝ่ายแสดงต่อสามี ไม่มีปรากฏทางค่านกลบกัน

2.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้อำนาจ

"ผู้บังคับบัญชา" ในที่นี้หมายถึง นายจ้าง เจ้านาย หรือ หัวหน้าในบ้านหรือหน่วยงานต่าง ๆ ส่วน "ผู้อยู่ใต้อำนาจ" หมายถึง ผู้รับใช้ บ่าว ลูกจ้าง หรือลูกน้องในบ้านหรือหน่วยงาน ความสัมพันธ์แบบที่ 5 และ 6 ในตารางที่ 1 หมายถึงผู้คนที่มิมีบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชา และผู้อยู่ใต้อำนาจตามลำดับ

คำเรียกขานที่ผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้อำนาจใช้มากเรียงลำดับจากมากที่สุดลงไป ได้แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 5 ผู้บังคับบัญชา-ผู้อยู่ใต้อำนาจ

ลำดับที่	ผู้บังคับบัญชา		ลำดับที่	ผู้อยู่ใต้อำนาจ	
	รูปแบบ	ร้อยละ		รูปแบบ	ร้อยละ
1	คำนำหน้า + ชื่อ	43.3	1	คำนำหน้า	41.4
2	ชื่อ	27.7	2	คำนำหน้า + ชื่อ	21.2
3	คำนำหน้า	6.7	3	อาชีพ/ตำแหน่ง	7.7
4	อาชีพ	5.4	4	คำนำหน้า + ยศ	7.7
5	ยศ	2.7	4	คำนำหน้า + อาชีพ	5.8
	ยศ + ชื่อ	2.7	5	ยศ	4.8
6	คำนำหน้า + อาชีพ	2.2	6	ชื่อ	2.9
	คำเรียกญาติ	2.2	7	คำเรียกญาติ + ชื่อ	1.9
	คำนำหน้า + ยศ	2.2		คำเรียกญาติ + ยศ	1.9
7	วลี	1.3		ยศ + ชื่อ	1.9
	คำเรียกญาติ + ชื่อ	1.3			

ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้งบับบัญชานั้นดูเหมือนช่องว่างจะไม่กว้างมากเหมือนความสัมพันธ์ที่ไ้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ใต้งบับบัญชาใช้ ชื่อ เรียกผู้บังคับบัญชาน้อยมากในขณะที่ ชื่อ เป็นรูปแบบที่ผู้บังคับบัญชาใช้มากในการเรียกขานอีกฝ่าย

2.4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

คำเรียกขานที่ใช้เมื่อครูพูดกับศิษย์ หรือศิษย์พูดกับครู พบน้อยมากในข้อมูลความสัมพันธ์แบบที่ 7 กับ 8 ในตารางที่ 1 หมายถึงครูกับศิษย์ตามลำดับ ครูมักเรียกศิษย์ด้วย คำนำหน้า + ชื่อ ชื่อและคำนำหน้า (4 ครั้ง 3 ครั้ง และ 3 ครั้ง ใน 15 ครั้ง ตามลำดับ) แต่ศิษย์เรียกครูด้วย อาชีพ/ตำแหน่ง (6 ใน 12 ครั้ง) และ คำนำหน้า (5 ใน 12 ครั้ง) (ดูตารางที่ 1)

2.4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

"ผู้ให้บริการ" ในที่นี้หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งประกอบธุรกิจและให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้ซื้อ เช่น คนขายของ ช่างตัดเสื้อ เป็นต้น ส่วน "ผู้รับบริการ" หมายถึงผู้ที่จ่ายเงินเมื่อไ้บริการ เช่น ลูกค้า หรือผู้ซื้อ เป็นต้น

คำเรียกขานที่ใช้โดยผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ซึ่งแสดงโดยความสัมพันธ์แบบที่ 9 และ 10 ในตารางที่ 1 ตามลำดับ เรียงจากที่ใช้มากที่สุดลงไปในการกล่าวต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ผู้ให้บริการ-ผู้รับบริการ

ผู้ให้บริการ			ผู้รับบริการ		
ลำดับที่	รูปแบบ	ร้อยละ	ลำดับที่	รูปแบบ	ร้อยละ
1	ค่านำหน้า	48.5	1	ค่านำหน้า	18.5
2	ค่านำหน้า+ชื่อ	32.4		อาชีพ/ตำแหน่ง	18.5
3	อาชีพ/ตำแหน่ง	5.9	2	ค่าเรียกญาติ	16.9
4.	ค่าเรียกญาติ	4.4	3	ค่านำหน้า + ชื่อ	10.8
5.	ชื่อ	2.9		ค่านำหน้า + อาชีพ	10.8
	ค่านำหน้า + ยศ	2.9	4.	ชื่อ	9.2
6.	ยศ	1.5	5	ค่าเรียกญาติ + ชื่อ	4.6
	ค่านำหน้า + อาชีพ	1.5	6	ค่านำหน้า + ค่าเรียกญาติ	3.0
				อาชีพ + ชื่อ	3.0
			7.	ยศ	1.5
				ค่านำหน้า + ยศ	1.5
				ค่านำหน้า + ค่าเรียกญาติ + อาชีพ	1.5

ค่าเรียกขานรูปแบบที่ไ้มากที่สุดของทั้งสองฝ่าย คือ ค่านำหน้า ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เป็นความสัมพันธ์ที่คู่เหมือน สมคูลย์ คือทั้งสองฝ่ายต่างเรียกกันด้วย ค่านำหน้า และที่น่าสนใจคือทั้งสองฝ่าย อาจเรียกกันด้วย ค่าเรียกญาติ แต่อย่างไรก็ตาม ค่านำหน้า และ ค่าเรียกญาติ ที่ไ้โดยทั้งสองฝ่ายอาจต่างกันที่ค่าตามความเหมาะสม

2.4.6 ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน

ค่าเรียกขานที่ไ้ทุกคนโดยบุคคลที่เป็นเพื่อนกัน (คู่อของหมายเลข 11 ใน ตารางที่ 1) เป็นความสัมพันธ์แบบสมคูลย์ ในที่นี้ "เพื่อน" หมายรวมถึงเพื่อน ทุกแบบ เช่น เพื่อนร่วมงาน เพื่อนสนิท เพื่อนที่ไปมาหาสู่กัน ฯลฯ

ตารางข้างล่างแสดงคำเรียกขานที่ใ้ช้มากที่สุดโดยเพื่อนพ้องกับเพื่อน

ตารางที่ 7 เพื่อน-เพื่อน

<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>	<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>
1	ชื่อ	32.4	7	วลีแสดงความรู้สึก	2.3
2	คำนำหน้า+ชื่อ	28.4		คำเรียกญาติ	2.3
3	คำนำหน้า	8.8	8	ยศ	2.0
4	คำนำหน้า+ยศ	6.9		ยศ+ชื่อ	2.0
5	คำเรียกญาติ+ชื่อ	4.9	9	คำนำหน้า+คำเรียกญาติ	1.6
6	อาชีพ/ตำแหน่ง	3.6	10	คำนำหน้า+วลี	1.3

จากข้อมูลแสดงว่าเพื่อนเรียกขานกันด้วยการใช้ ชื่อ และ คำนำหน้า+ชื่อ มากที่สุด รูปแบบที่ใ้ช้นอกจากนี้ใ้ช้น้อยมากเมื่อเทียบกับ 2 รูปแบบนี้

2.4.7 ความสัมพันธ์ฉันท์คุรุ

ในที่นี้ใ้ตีความสัมพันธ์ฉันท์คุรุเป็นความสัมพันธ์แบบสมคัลย์ คือคนที่มีศักดิ์เท่ากัน พูด้วยกัน (ดูของหมายเลข 13 ในตารางที่ 1) คำเรียกขานที่ใ้ช้มากที่สุดเป็นที่น่าสนใจ แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 8 คุรุ-คุรุ

<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>
1	ชื่อ	32.4
2	คำนำหน้า+ชื่อ	20.2
3	วลีแสดงความรู้สึก	13.4
4	คำนำหน้า	9.1
5	คำเรียกญาติ+ชื่อ	7.9
6	ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก	5.9
7	คำเรียกญาติ	3.6
8	ยศ	1.6
9.	คำนำหน้า+วลี	1.2

จากตารางที่ 8 แสดงว่าคู่รักมักเรียกกันด้วย ชื่อ หรือ คำนำหน้า + ชื่อ ในการวิจัยนี้มิได้แบ่งว่าผู้พูดเป็นชายหรือหญิง การวิจัยในอนาคตที่จะมุ่งศึกษาถึงคำเรียกขานโดยบุคคลในบทบาทนี้ให้ลึกซึ้งควรนำเอาตัวแปร เพศหญิงหรือชายเข้าพิจารณาคด้วย และอาจได้ผลที่แสดงการใช้คำเรียกขานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4.8 ความสัมพันธ์แบบคนรู้จักกัน

"คนรู้จักกัน" ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่เคยพบ รู้จัก หรือได้พูดคุยกัน แต่ไม่มี ความสนิทสนมกันแบบญาติ เพื่อน หรือตามบทบาทดังได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ข้อมูล แสดงว่ามีคำเรียกขานที่เก็บได้จัดอยู่ในประเภทนี้มากที่สุด (คูช่อง 14 ตารางที่ 1)

รูปแบบของคำเรียกขานที่ไ้มากที่สุดโดยคนรู้จักกันแสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 9 คนที่รู้จักกัน

ลำดับที่	รูปแบบ	ร้อยละ
1	คำนำหน้า + ชื่อ	40.5
2	ชื่อ	16.2
3	คำนำหน้า	11.4
4	คำเรียกญาติ + ชื่อ	7.6
5	คำเรียกญาติ	4.2
	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	4.2
6	คำนำหน้า + ยศ	3.8
7	ยศ	3.2
8	อาชีพ/ตำแหน่ง	3.0
9	คำนำหน้า + อาชีพ	2.0
10.	วลี	1.8
11.	ยศ + ชื่อ	1.0

จะเห็นได้ว่าการใช้คำเรียกขานโดยคนรู้จักกันคล้ายกับของเพื่อนมาก คือ ใช้ คำนำหน้า + ชื่อ และ ชื่อ แต่กลับกันคือคนรู้จักกันใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มากกว่า ชื่อ ส่วนเพื่อนใช้ ชื่อ มากกว่า แสดงว่าการใช้ ชื่อ แต่ลำพังแสดงความสนิทสนมมากกว่า การใช้ คำนำหน้า + ชื่อ

2.4.9 ความสัมพันธ์แบบคนไม่รู้จักกัน

"คนไม่รู้จักกัน" ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่เพิ่งพบกันครั้งแรก แต่อาจรู้จักกันโดยชื่อมาก่อนก็ได้ นับเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นน้อยที่สุดในหมู่ความสัมพันธ์ทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวเลขแสดงการใช้คำเรียกขานในหมู่คนไม่รู้จักกันแสดงไว้ในช่องที่ 12 ตารางที่ 1 สำหรับคำเรียกขานที่ไ้ใช้มากโดยคนไม่รู้จักกันนั้น เรียงลำดับไว้ดังนี้

ตารางที่ 10 คนไม่รู้จักกัน

<u>ลำดับที่</u>	<u>รูปแบบ</u>	<u>ร้อยละ</u>
1	คำนำหน้า	35.7
2	คำนำหน้า + ชื่อ	27.0
3	คำเรียกญาติ	12.2
4	คำนำหน้า + อาชีพ/ตำแหน่ง	6.1
5	คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	4.4
	อาชีพ/ตำแหน่ง	4.4
6	ยศ	1.7
	คำนำหน้า + ยศ	1.7
	คำเรียกญาติ + อาชีพ	1.7
	อาชีพ + ชื่อ	1.7

คำเรียกขานที่ไ้ใช้โดยคนไม่รู้จักกันยืนยันให้เห็นว่าความสัมพันธ์แบบคนไม่รู้จักกันเป็นแบบที่มีความสนิทสนมกันน้อยมาก สังเกตได้จากการใช้ คำนำหน้า เรียกขานกันมากเป็นอันดับหนึ่ง

2.5 สรุปการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

จากการวิเคราะห์คำเรียกขานที่ไ้ใช้โดยบุคคลบทบาทต่าง ๆ กันดังได้เสนอไปแล้วนั้น อาจสรุปแบบแผนหรือลักษณะที่เด่นชัดของคำเรียกขานในภาษาไทยได้ดังนี้คือ

2.5.1 ในภาษาไทยยุครัตนโกสินทร์ รูปแบบของคำเรียกขานที่ปรากฏมากที่สุดและสม่ำเสมอ (ดูตารางที่ 2 ถึง 10) ได้แก่ 3 รูปแบบเหล่านี้ คือ คำนำหน้า คำนำหน้า + ชื่อ และ ชื่อ

2.5.2 การใช้รูปแบบคำเรียกขานที่สำคัญทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวถูกกำหนดโดยปัจจัยที่สำคัญบางประการ ซึ่ง Brown & Gilman (1960) เรียกว่าอำนาจและความสัมพันธ์แนบแน่น (ดู 1.2.1) ปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้เป็นตัวกำหนดการใช้คำสรรพนามสองระดับในภาษายุโรป (เช่น Vous กับ Tu ในภาษาฝรั่งเศส)

ถ้าพิจารณาจากความสัมพันธ์แบบสมคูลย์ จะเห็นได้ว่าถ้าผู้ที่มีความสนิทสนมหรือความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับผู้ฟังมากจะใช้ ชื่อ เช่น ระหว่างเพื่อน ถ้าสนิทสนมมากรองลงมากจะใช้ คำนำหน้า + ชื่อ เช่น ในหมู่คนรู้จักกัน แต่ถ้าไม่สนิทเลยใช้ คำนำหน้า แต่ผู้ฟัง เช่น ในหมู่คนไม่รู้จักกัน เราอาจเรียงลำดับคำเรียกขานเหล่านี้ตามความสัมพันธ์แนบแน่นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

ความสัมพันธ์แนบแน่นมากที่สุด ชื่อ

ความสัมพันธ์แนบแน่นมากพอควร คำนำหน้า + ชื่อ

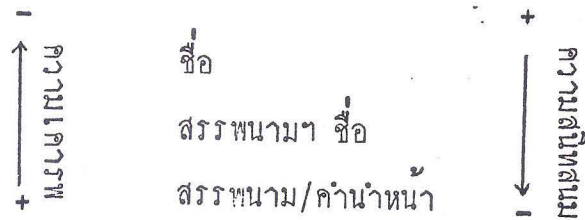
ความสัมพันธ์แนบแน่นน้อยที่สุด คำนำหน้า

ถ้าพิจารณาการใช้คำเรียกขานเหล่านี้จากความสัมพันธ์ประเภทไม่สมคูลย์แล้ว จะเห็นว่า การใช้ ชื่อ ตามลำดับเป็นการแสดงว่าผู้พูดมีอำนาจเหนือผู้ฟัง หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้ฟังเป็นผู้ที่ค่อนข้างเคารพคน เช่น ญาติผู้ใหญ่เรียกญาติผู้น้อยด้วย ชื่อ ถ้าผู้พูดมีอำนาจเหนือแต่ต้องการแสดงความยกย่องผู้ที่อยู่ต่ำกว่าก็จะใช้ คำนำหน้า + ชื่อ ดังเช่น ญาติผู้ใหญ่เรียกญาติผู้น้อย ผู้บังคับบัญชาเรียกผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น

สำหรับผู้พูดที่มีอำนาจน้อยกว่าผู้ฟังนั้นมักเรียกผู้ที่มีอำนาจเหนือโดยใช้ คำนำหน้า หรือคำอื่นตามความเหมาะสม แต่ต้องการแสดงความเคารพน้อยลงหรือความเท่าเทียมกันบ้างจะใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มีจำนวนน้อยมากที่จะใช้ ชื่อ แต่ผู้ฟังเรียกผู้ที่มีอำนาจเหนือ ถ้าใช้ก็หมายความว่าผู้น้อยสามารถแสดงความเสมอภาคมากจนทำให้ความสัมพันธ์ไม่สมคูลย์เปลี่ยนเป็นแบบสมคูลย์ไป เช่น เมื่อภรรยาเรียกสามีด้วย ชื่อ

2.5.3 เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย เราอาจตีความได้ว่า การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยถูกกำหนดโดยลักษณะของความสัมพันธ์ 2 ลักษณะ คือ

1) ความเคารพ ซึ่งเปรียบเทียบได้ว่าตรงกันข้ามกับ "อำนาจ" ของ Brown & Gilman และ 2) ความสนิทสนมซึ่งคล้ายกับ "ความสัมพันธ์แนบแน่น" ของ Brown & Gilman เมื่อมีการใช้ ชื่อ คำนำหน้า + ชื่อ และ คำนำหน้า โดยพิจารณา ลักษณะทั้ง 2 ดังกล่าวประกอบด้วย อาจกล่าวโดยสรุปการใช้คำเรียกขานทั้งสามได้ ด้วยแผนผังและคำอธิบายข้างล่างนี้

จะเห็นได้ว่า การใช้ ชื่อ นั้น เป็นคำที่ผู้พูดจะใช้เรียกคนที่เท่ากันหรือต่ำกว่าเท่านั้น เป็นเครื่องหมายแสดงความไม่เคารพหรือเท่าเทียมกัน และในขณะเดียวกันก็แสดงความสนิทสนมสูงสุด การใช้ คำนำหน้า + ชื่อ นั้น ถ้าใช้โดยผู้คนที่สูงกว่า ก็เป็นเครื่องหมายแสดงว่าผู้พูดยกย่องผู้ที่ต่ำกว่า หรืออาจแสดงถึงความสนิทสนมน้อยลง ถ้าใช้โดยผู้คนที่มีฐานะเท่ากับผู้ที่ฟังก็หมายความว่าแสดงถึงความสนิทสนมน้อยลง เมื่อเทียบกับ ชื่อ หรือบางกรณีอาจเป็นการแสดงความเคารพน้อยลงเมื่อเทียบกับ คำนำหน้า และในขณะเดียวกัน อาจเป็นการแสดงความสนิทสนมมากขึ้น สำหรับการ ใช้ คำนำหน้า แต่ลำพังนั้น ถ้าใช้โดยผู้ใหญ่ก็เป็นการแสดงความยกย่องผู้น้อยมากขึ้น และในขณะเดียวกัน ก็อาจแสดงถึงความสนิทสนมน้อยลง ถ้าใช้โดยคนเท่ากันก็เป็นการแสดงความสนิทสนมน้อยมาก และในขณะเดียวกัน ก็แสดงความเคารพมากขึ้นเมื่อเทียบกับ คำนำหน้า + ชื่อ ถ้าผู้น้อยใช้ คำนำหน้า แต่ลำพังก็หมายความว่าแสดงความเคารพสูงสุด และในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงความทงเห็นอย่างมากด้วย

อนึ่ง เมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบคำเรียกขานประเภท คำนำหน้า และ คำนำหน้า + ชื่อ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นนี้ พบว่า คำเรียกขานประเภท คำนำหน้า ที่ใช้มากที่สุดทุกสมัยได้แก่ คุณ (ประมาณร้อยละ 17, 31, 21 และ 20 ในสมัยเข้าสู่ยุคใหม่ หลังเลิกทาส ประชาธิปไตย และหลัง 14 ตุลาคมตามลำดับ) ส่วนคำอื่นที่ใช้น้อยพอควรได้แก่ ท่าน ใต้เท้า และ หนู ที่เหลือเป็นคำเฉพาะที่ปรากฏน้อยมากคือเพียง 1-2 ครั้งเท่านั้น ส่วนคำเรียกขานประเภท คำนำหน้า + ชื่อ ที่ใช้มากจนเป็นที่สังเกตมีหลายแบบได้แก่ แม่/พ่อ + ชื่อ, ไอ้/อี/เจ้า + ชื่อ, นาง/นาย + ชื่อ, ตา/ยาย + ชื่อ และ คุณ + ชื่อ

การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์

ในบทนี้จะได้เสนอผลการวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์ ตามที่ได้แบ่งไว้ก่อนการเก็บข้อมูล ผลของการวิเคราะห์นี้จะแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานตามกาลเวลาและตามปัจจัยสำคัญทางสังคม

3.1 สมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วใน 1.4.2.1 ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาที่ศึกษาคือ 200 ปีแห่งยุครัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2525) ออกเป็น 5 สมัยด้วยกัน หลักเกณฑ์ที่ใช้แบ่งคือความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลกระทบท่อการใช้คำเรียกขานของคนไทย สมัยต่าง ๆ ที่ได้แบ่งไว้และใช้ในการวิเคราะห์ในที่นี้มีดังนี้

สมัยที่ 1 "สมัยต้นแห่งยุครัตนโกสินทร์"

สมัยนี้เป็นช่วงเวลา 70 ปี นับตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 1 ถึงสิ้นรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325 ถึง พ.ศ. 2394)

สมัยที่ 2 "สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่"

สมัยนี้เป็นช่วงเวลาประมาณ 54 ปี นับตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 4 จนถึงปีที่รัชกาลที่ 5 ทรงประกาศการเลิกทาสอย่างเป็นทางการ (พ.ศ. 2395 ถึง พ.ศ. 2448) ในประวัติศาสตร์ถือว่าสมัยนี้เป็นสมัยที่ประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่ยุคใหม่หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสมัยที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเตรียมประเทศเพื่อให้สามารถรับวัฒนธรรมใหม่จากโลกตะวันตก

สมัยที่ 3 "สมัยหลังการเลิกทาส"

สมัยนี้นับตั้งแต่ปีหลังการประกาศการเลิกทาสจนถึงปีแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2449-พ.ศ. 2475) นับเป็นเวลา 27 ปี

สมัยที่ 4 "สมัยประชาธิปไตย"

สมัยนี้เป็นช่วงเวลา 41 ปี นับตั้งแต่ปีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปีแห่งเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 (พ.ศ. 2476-2516) การใช้ชื่อสมัยนี้ว่า "สมัยประชาธิปไตย" มิได้หมายความว่าเมื่อพ้นสมัยนี้แล้วระบบการปกครองจะไม่ใช่ประชาธิปไตย การใช้ชื่อเช่นนี้ก็เพื่อให้ระลึกถึงการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. 2475

สมัยที่ 5 "สมัยหลัง 14 ตุลาคม"

สมัยนี้นับตั้งแต่ปีหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงปี พ.ศ. 2525 เป็นเวลา 10 ปี

อนึ่ง ในการเสนอผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะใช้ชื่อเรียกสมัยต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ข้างบน เช่น "สมัยหลังการเลิกทาส" เพื่อให้ง่ายต่อการระลึกถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

มีข้อที่น่าสังเกตคือข้อมูลที่ได้อ่านในการวิเคราะห์นั้นขาดของสมัยต้นแห่งยุครัตนโกสินทร์ ทั้งนี้คงเนื่องมาจากสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงที่ 3 นั้น พระมหากษัตริย์ไทยทรงสนับสนุนการประพันธ์ทางร้อยกรอง ทั้งสามพระองค์เองก็ทรงเป็นกวีที่มีความสามารถ (Syamananda 1973 : 105) ถึงแม้จะมีบทประพันธ์ร้อยแก้วในสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งได้แก่วรรณกรรมเรื่อง "สามก๊ก" และ "ราชาธิราช" แต่ทั้งสองเรื่องก็เป็นเรื่องที่แปลมาจากภาษาอื่นและไม่มีบทสนทนาโดยตรงจึงไม่มีคำเรียกขานเลย ดังนั้นการวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ จะเริ่มตั้งแต่สมัยที่ 2 คือสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่เป็นต้นไป

3.2 การใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ

หลังจากได้วิเคราะห์รูปแบบของคำเรียกขานทั้งหมดที่ปรากฏในข้อมูลดัง
ได้เสนอผลไปแล้วในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำเรียกขานทั้งหมดขั้นต่อไปโดย
นำเอาการแบ่งสมัยเข้าพิจารณาด้วย ผลที่ปรากฏคือ เมื่อพิจารณาการใช้คำเรียก-
ขานในทุก ๆ สมัยแล้ว มีคำเรียกขานเพียง 11 รูปแบบเท่านั้นที่มีเปอร์เซ็นต์การ
ใช้คำเรียกขานสูงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ ที่เหลือ (อีก 14 รูปแบบ) มีใช้รูปแบบ
ละไม่เกิน 1% ในการวิเคราะห์จึงได้รวบรวมพวกที่ใช้ต่ำกว่า 1% เหล่านี้ไว้เป็น
พวกเดียวกันเรียกว่าพวก "อื่น ๆ" ดังปรากฏในตารางที่ 11 ซึ่งแสดงจำนวนการ
ใช้คำเรียกขานจริง และจำนวนร้อยละของแต่ละรูปแบบในแต่ละสมัย

ตารางที่ 11 จำนวนการใช้คำเรียกขานในสมัยต่าง ๆ

รูปแบบ	สมัย		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สรรพนาม/คำนำหน้า	12	17.9	107	23.4	193	14.1	52	9.1
คำเรียกญาติ	5	7.5	32	7.0	93	6.8	39	6.9
ยศ	1	1.5	12	2.6	27	2.0	5	.9
อาชีพ/ตำแหน่ง	9	13.4	14	3.1	40	3.0	25	4.4
ชื่อ	9	13.4	45	9.8	295	21.6	135	23.7
วลีแสดงความรู้สึก	0	.0	8	1.7	75	5.5	1	.2
สรรพนาม+คำเรียกญาติ	5	7.5	28	6.1	67	4.9	27	4.7
สรรพนาม+ยศ	3	4.5	32	7.0	37	2.7	3	.5
สรรพนาม+อาชีพ	2	3.0	5	1.1	18	1.3	17	3.0
สรรพนาม+ชื่อ	17	25.4	149	32.5	351	25.7	200	35.1
คำเรียกญาติ+ชื่อ	2	3.0	11	2.4	95	6.9	51	9.0
อื่น ๆ	2	3.0	15	3.3	76	5.6	14	2.5
รวม	67	100	458	100	1367	100	569	100

ตารางที่ 11 นี้เพียงแต่แสดงจำนวนคำเรียกขานแต่ละรูปแบบที่ใช้ในแต่ละสมัย สำหรับการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในการใช้แต่ละรูปแบบนั้นจำเป็นต้องนำบทบาทของผู้พูดผู้ฟังเข้าพิจารณาค้วยจึงจะได้ภาพที่ชัดเจนและถูกต้อง ดังจะได้เสนอในตอนต่อไป

3.3 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานตามความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

การเสนอผลการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานตามสมัยต่าง ๆ โดยนำเอาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเข้ามาพิจารณาค้วยนั้นจะเป็นการบรรยายแนวโน้มของการใช้คำเรียกขานโดยพิจารณารูปแบบที่ใช้มากที่สุดอันดับ 1 และอันดับ 2 คำเรียกขานใดที่มีการปรากฏเป็นจำนวนครั้งมากที่สุดจะจัดเป็นอันดับ 1 และที่ปรากฏมารองลงมาจัดเป็นอันดับ 2 เหตุที่พิจารณาเฉพาะคำเรียกขานที่ใช้มากที่สุดอันดับ 1 และ 2 เท่านั้น เพราะผู้วิจัยต้องการเน้นการวิเคราะห์แนวโน้มมากกว่าวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานแต่ละคำ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง จำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 แบบดังได้กล่าวไว้แล้วใน 2.4 ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบไม่สมคูลย์ ความสัมพันธ์แบบสมคูลย์ และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง และแต่ละประเภทก็จำแนกออกเป็นอีกหลายแบบ

3.3.1 ความสัมพันธ์แบบไม่สมคูลย์

ความสัมพันธ์แบบไม่สมคูลย์คือความสัมพันธ์ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีสถานภาพไม่เท่ากัน ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา ครูกับศิษย์ และผู้บังคับบัญชากับผู้ถูกบังคับบัญชา

3.3.1.1 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานของญาติผู้ใหญ่และญาติผู้น้อย

เมื่อพิจารณารูปแบบคำเรียกขานที่ญาติผู้ใหญ่ใช้พูดกับญาติผู้น้อย และที่ญาติผู้น้อยใช้พูดกับญาติผู้ใหญ่ดังแสดงไว้ในตารางที่ 12 แล้วจะเห็นได้ว่ามีรูปแบบคำเรียกขานบางรูปแบบที่ญาติผู้ใหญ่และญาติผู้น้อยไม่ใช้เลย ซึ่งได้แก่ อาชีพ/ตำแหน่ง

คำนำหน้า +ยศ และ คำนำหน้า+อาชีพ นอกจากนี้ยังมีคำเรียกขานอีกประเภทหนึ่งที่ญาติผู้ใหญ่เท่านั้นใช้เรียกญาติผู้น้อย แต่ญาติผู้น้อยไม่ใช่เรียกญาติผู้ใหญ่เลย ได้แก่ วลีแสดงความรู้สึก คำเรียกขานรูปแบบนี้ปรากฏแต่ในสมัยประชาธิปไตยเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นเพราะไทยรับเอาการใช้วลีแสดงความรู้สึกมาจากการเรียกขานแบบตะวันตกซึ่งปรากฏในบทสนทนาในวรรณกรรมตะวันตก ในสมัยประชาธิปไตยมีวรรณกรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามาในไทยมากจึงเป็นที่เชื่อได้ว่าไทยรับเอาวัฒนธรรมการเรียกขานจากวรรณกรรมเหล่านี้โดยการลอกเลียนแบบลีลาการเขียนการใช้สำนวนและถ้อยคำต่าง ๆ หรือโดยการแปลเรื่องมาเป็นภาษาไทยโดยตรง⁴

---

⁴ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในวรรณกรรมไทยอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองปี 2475 ได้ใน สุพรรณิ วราทร (2519) และ ตรีศิลป์ บุญขจร (2523).

ตารางที่ 12 คำเรียกขานที่ใช้โดยญาติผู้ใหญ่และญาติผู้น้อย*

รูปแบบ	สมัย		เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
	ผู้พูด	ผู้ฟัง	ญาติผู้ใหญ่	ญาติผู้น้อย	ญาติผู้ใหญ่	ญาติผู้น้อย	ญาติผู้ใหญ่	ญาติผู้น้อย	ญาติผู้ใหญ่	ญาติผู้น้อย
คำนำหน้า			0	0	10	1	40	7	3	2
คำเรียกญาติ			0	3	6	10	18	27	8	15
ยศ			0	0	0	0	2	1	0	0
อาชีพ/ตำแหน่ง			1	0	0	0	0	1	0	0
ชื่อ			3	0	6	0	51	3	22	0
วลีแสดงความรู้สึก			0	0	1	0	16	0	0	0
คำนำหน้า+คำเรียกญาติ			0	1	0	17	5	47	0	20
คำนำหน้า+ยศ			0	0	0	0	0	2	1	1
คำนำหน้า+อาชีพ			1	0	0	0	0	1	0	0
คำนำหน้า+ชื่อ			2	0	17	2	83	8	32	3
คำเรียกญาติ+ชื่อ			0	0	1	1	12	40	4	12
อื่น ๆ			0	0	0	3	15	4	2	1
รวม			7	4	41	34	241	138	70	54

เมื่อพิจารณาคูแวนโน้มในการใช้คำเรียกขานในแต่ละสมัยเทียบกับสมัยถัดไป จะเห็นได้ว่าในสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ และในสมัยหลังการเลิกทาสแวนโน้มในการใช้คำเรียกขานเปลี่ยนไปเล็กน้อย คำนำหน้า+ชื่อ (ใช้โดยญาติผู้ใหญ่) กับ คำนำหน้า+คำเรียกญาติ (ใช้โดยญาติผู้น้อย) ซึ่งใช้มากเป็นอันดับสองในสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ได้เลื่อนมาเป็นที่ใช้มากเป็นอันดับหนึ่งในสมัยหลังการเลิกทาส ในสมัยประชาธิปไตย

* ตัวเลขในตารางคือจำนวนครั้งของการปรากฏของแต่ละคำเรียกขานที่นับได้จริงในสุ่มตัวอย่างผลงานเขียนตามสมัย.

ญาติผู้ใหญ่และญาติผู้น้อยใช้ ชื่อ เป็นคำเรียกขานหรือเป็นส่วนประกอบคำเรียกขานมากขึ้น ต่อมาในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ญาติผู้น้อยใช้คำเรียกขานที่มี ชื่อ ประกอบน้อยลง ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานของญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อยอาจแสดงได้โดยแผนผังต่อไปนี้

	ญาติผู้ใหญ่	ญาติผู้น้อย
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	1. <u>ชื่อ</u> 2. คำนำหน้า + <u>ชื่อ</u>	1. คำเรียกญาติ 2. คำนำหน้า + คำเรียกญาติ
<u>สมัยหลังการเลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า + <u>ชื่อ</u> 2. คำนำหน้า	1. คำนำหน้า + คำเรียกญาติ 2. คำเรียกญาติ
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. คำนำหน้า + <u>ชื่อ</u> 2. <u>ชื่อ</u>	1. คำนำหน้า + คำเรียกญาติ 2. คำเรียกญาติ + <u>ชื่อ</u>
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. คำนำหน้า + <u>ชื่อ</u> 2. <u>ชื่อ</u>	1. คำนำหน้า + คำเรียกญาติ 2. คำเรียกญาติ

การใช้ ชื่อ เป็นส่วนประกอบคำเรียกขานมากขึ้นในสมัยประชาธิปไตย กล่าวคือ ญาติผู้ใหญ่หันมาใช้ ชื่อ มากกว่า คำนำหน้า ส่วนญาติผู้น้อยหันมาใช้ คำเรียกญาติ + ชื่อ มากกว่า คำเรียกญาติ แต่ลำพัง เป็นข้อที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกรณีของญาติผู้น้อย ทั้งนี้จะเป็นผลมาจากปัจจัยสองประการ ประการแรกคือการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงออกพระราชบัญญัติในปี พ.ศ. 2456 ให้คนไทยทุกคนมีนามสกุลและให้ลงทะเบียนชื่อและนามสกุล (Vella 1978 : 131) การลงทะเบียนชื่อและนามสกุลน่าจะเป็นผลทำให้ ชื่อ เป็นส่วนสำคัญมากขึ้นในวัฒนธรรมการเรียกขาน ปัจจัยอีกประการหนึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงนี้อาจนำมาซึ่งอุดมคติและการเน้นเรื่องความเสมอภาคในสังคมไทย ซึ่งก็เป็นผลของการรับเอาอุดมการณ์และแนวคิดทางการเมืองมาจากโลกตะวันตก การเรียกญาติผู้ใหญ่ด้วย ชื่อ ก็เป็นการแสดงความเสมอภาคอย่างหนึ่ง

ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ญาติผู้น้อยมีแนวโน้มที่จะใช้ คำเรียกญาติ แต่ลำพังมากกว่า คำเรียกญาติ+ชื่อ แนวโน้มนี้ดูเหมือนจะเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในกรณีของความสัมพันธ์ฉันท์ญาติ รูปแบบการเรียกขานในสมัยล่าสุดกลับไปเหมือนสองสมัยก่อน พ.ศ. 2475 กล่าวคือ ญาติผู้น้อยแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่มากขึ้น

3.3.1.2 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานของสามีและภรรยา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกขานที่ใช้โดยสามีและภรรยา (ดูตารางที่ 13) พบว่ามีคำเรียกขานหลายรูปแบบที่สามีไม่ใช่เรียกภรรยา ได้แก่ ยศ อาชีพ ตำแหน่ง คำนำหน้า+คำเรียกญาติ คำนำหน้า+ยศ และ คำนำหน้า+อาชีพ สำหรับภรณานั้นก็มักไม่เรียกสามีด้วย วลีแสดงความรู้สึก คำนำหน้า+อาชีพ

ตารางที่ 13 คำเรียกขานที่ใช้โดยสามีและภรรยา

รูปแบบ	ผู้พูด	เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
		สามี	ภรรยา	สามี	ภรรยา	สามี	ภรรยา	สามี	ภรรยา
คำนำหน้า		0	2	1	13	8	13	0	1
คำเรียกญาติ		0	0	0	1	3	5	0	1
ยศ		0	0	0	1	0	2	0	0
อาชีพ/ตำแหน่ง		0	0	0	0	0	3	0	0
ชื่อ		0	1	1	0	22	9	8	2
วลีแสดงความรู้สึก		0	0	1	1	10	3	0	0
คำนำหน้า + คำเรียกญาติ		0	0	0	0	0	4	0	0
คำนำหน้า + ยศ		0	0	1	3	0	7	0	0
คำนำหน้า + อาชีพ		0	0	0	0	0	1	0	0
คำนำหน้า + ชื่อ		2	0	7	1	17	7	0	4
คำเรียกญาติ + ชื่อ		0	1	0	0	0	2	0	1
อื่น ๆ		0	0	0	0	2	2	0	0
รวม		2	4	11	20	62	58	11	10

คำเรียกขานที่สามีมักใช้เรียกภรรยาได้แก่ คำนำหน้า + ชื่อ ในสองสมัยแรก และ ชื่อ ในสองสมัยหลัง สำหรับภรรยาพบว่ามักเรียกสามีด้วย คำนำหน้า แต่ลำพัง มาตลอดสามสมัยแรก มาเปลี่ยนแปลงสมัยหลังสุดคือสมัยหลัง 14 ตุลาคม โดยการใช่เรียกสามีด้วย คำนำหน้า + ชื่อ เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มที่ภรรยาจะใช้ ชื่อ เรียกขานสามีมีมาตั้งแต่สมัยประชาธิปไตยแล้วคือใช้ ชื่อ เป็นอันดับสอง และ คำนำหน้า + ชื่อ เป็นอันดับสามรองจาก คำนำหน้า แต่ลำพัง

แนวโน้มของการใช้คำเรียกขานระหว่างสามีและภรรยาในสมัยต่าง ๆ อาจแสดงได้โดยแผนผังต่อไปนี้

	<u>สามี</u>	<u>ภรรยา</u>
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. -	1. คำนำหน้า 2. -
<u>สมัยหลังการเลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. -	1. คำนำหน้า 2. คำนำหน้า + ยศ
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. ชื่อ 2. คำนำหน้า + ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. ชื่อ
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. ชื่อ 2. คำนำหน้า + ชื่อ	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ

การที่ในสมัยประชาธิปไตยมีการใช้ ชื่อ มากขึ้นในการเรียกขานระหว่างสามีและภรรยาอาจเป็นเพราะเหตุผล 2 ประการตามที่ได้อธิบายมาแล้วใน 3.3.1.1 ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม สามีและภรรยามีแนวโน้มที่จะเรียกกันด้วยชื่อมากขึ้น ช่องว่างทางสถานภาพของสามีกับภรรยาดูเหมือนจะแคบลง ตรงกันข้ามกับกรณีความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย อีกนัยหนึ่งสามีแสดงความสนิทสนมกับภรรยามากขึ้น ส่วนภรรยาก็แสดงความเคารพสามีน้อยลงโดยการใช้นาม ชื่อ ซึ่งตามปกติแล้วการใช้นาม ชื่อ เป็นการแสดงความสนิทสนมอย่างมากหรือการแสดงความไม่เคารพหรือมีอำนาจเหนือผู้คนที่ต่ำกว่าซึ่งได้อธิบายแล้วในบทที่ 2

3.3.1.3 การเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานของผู้บังคับบัญชา และผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

คำเรียกขานที่ใช้โดยผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสมัยต่าง ๆ แสดงไว้ในตารางที่ 14 จะสังเกตเห็นได้ว่าคำเรียกขานที่ใช้โดยผู้บังคับบัญชามีรูปแบบหลายรูปแบบมากกว่าคำเรียกขานที่ใช้โดยผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา รูปแบบคำเรียกขานที่ผู้

อยู่โต้มักมีปัญหามากไม่ใช่เรียกผู้บังคับบัญชาในทุกสมัย ไค้แก่ คำเรียกญาติ วลีแสดง
ความรู้สึก และ คำนำหน้า + คำเรียกญาติ

ตารางที่ 14 คำเรียกขานที่ใช้โดยผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่โต้มักมีปัญหา

รูปแบบ	สมัย	เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
		ผู้บังคับ บัญชา	ผู้อยู่โต้มัก มีปัญหามาก	ผู้บังคับ บัญชา	ผู้อยู่โต้มัก มีปัญหามาก	ผู้บังคับ บัญชา	ผู้อยู่โต้มัก มีปัญหามาก	ผู้บังคับ บัญชา	ผู้อยู่โต้มัก มีปัญหามาก
คำนำหน้า		1	0	2	17	8	22	4	4
คำเรียกญาติ		0	0	0	0	4	0	1	1
ยศ		0	0	0	1	6	3	0	1
อาชีพ/ตำแหน่ง		1	0	3	2	5	3	3	3
ชื่อ		0	0	20	0	30	2	12	1
วลีแสดงความรู้สึก		0	0	0	0	3	0	0	0
คำนำหน้า + คำเรียกญาติ		0	0	0	0	2	0	1	0
คำนำหน้า + ยศ		1	0	1	5	2	3	1	0
คำนำหน้า + อาชีพ		0	0	0	0	3	2	2	4
คำนำหน้า + ชื่อ		2	0	30	4	49	13	16	5
คำเรียกญาติ + ชื่อ		0	0	0	0	1	1	2	1
อื่น ๆ		0	0	1	2	7	3	1	1
รวม		5	0	57	31	120	52	42	21

เมื่อพิจารณาคำเรียกขานที่ใช้มากที่สุดคงแสดงไว้ในแผนผังข้างล่างนี้ จะเห็นว่าแนวโน้มในการใช้คำเรียกขานโดยผู้บังคับบัญชานั้นดูเหมือนจะไม่เปลี่ยนแปลงเลย คือ ใช้ คำนำหน้า + ชื่อ หมดทุกสมัย และใช้ ชื่อ รองลงมา ส่วนคำเรียกขานที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาใช้เรียกผู้บังคับบัญชานั้นมีการเปลี่ยนแปลงในสมัยหลัง 14 ตุลาคม คือ เปลี่ยนจากแนวโน้มการใช้ คำนำหน้า โดด ๆ มาเป็นการใช้ คำนำหน้า + ชื่อ และแบบอื่น ๆ ค้วย

	ผู้บังคับบัญชา	ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. -	1. - 2. -
<u>สมัยหลังการ เลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. คำนำหน้า + ยศ
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. คำนำหน้า + ชื่อ
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. คำนำหน้า คำนำหน้า + อาชีพ

เป็นที่สังเกตได้ว่าในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ผู้พูดและผู้ฟังแสดงความสนิทสนมต่อกันน้อยกว่าในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา โดยดูจากการใช้ คำนำหน้า นำหน้า ชื่อ หรือ คำนำหน้า มากกว่า ชื่อ โดด ๆ

การที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหันมาเรียกผู้บังคับบัญชาค้วย คำนำหน้า + ชื่อ ในสมัยประชาธิปไตยคงเป็นเพราะเหตุผลอย่างเดียวกับที่กล่าวมาแล้วใน 3.3.1.1 ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ดูเหมือนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีการแสดงความเสมอภาคกับผู้บังคับบัญชามากขึ้นโดยการหันมาใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มากเป็นอันดับหนึ่ง

3.3.1.4 การเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานของครูและศิษย์

ข้อมูลที่แสดงคำเรียกขานที่ใช้โดยครูและศิษย์มีน้อยมาก (ดูตารางที่ 15) สำหรับคำที่ครูใช้เรียกศิษย์ในสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ไม่มีข้อมูลแสดง ส่วนในสมัยหลัง การเลิกทาสครูมีแนวโน้มที่จะใช้ คำนำหน้า และ คำนำหน้า+ชื่อ เรียกศิษย์ สมัยก่อนมีข้อมูลเพียง 2 ตัวอย่างเท่านั้น และในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ครูหันมาใช้ ชื่อ เรียกลูกศิษย์แทน เป็นการแสดงความสนิทสนมมากขึ้น สำหรับศิษย์นั้นในสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ไม่มีข้อมูลแสดง มีตัวอย่างการใช้เพียง 1 ครั้ง ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ มาสมัยประชาธิปไตยศิษย์มักเรียกครูกว่า คำนำหน้า แต่ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ศิษย์เรียกครูกว่า อาชีพ/ตำแหน่ง (ได้แก่ครู อาจารย์) มากที่สุด

ตารางที่ 15 คำเรียกขานที่ใช้โดยครูกับศิษย์

รูปแบบ	สมัย	เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
	ยุค	ครู	ศิษย์	ครู	ศิษย์	ครู	ศิษย์	ครู	ศิษย์
คำนำหน้า		0	0	3	0	0	5	0	0
คำเรียกญาติ		0	0	1	0	1	0	0	0
ยศ		0	0	0	0	0	0	0	0
อาชีพ/ตำแหน่ง		0	0	0	0	0	0	1	6
ชื่อ		0	0	0	1	0	0	3	0
วลีแสดงความรู้สึก		0	0	0	0	0	0	0	0
คำนำหน้า + ญาติ		0	0	0	0	0	0	0	0
คำนำหน้า + ยศ		0	0	0	0	0	0	0	0
คำนำหน้า + อาชีพ		0	0	0	0	0	0	0	0
คำนำหน้า + ชื่อ		0	0	3	0	1	0	1	0
คำเรียกญาติ + ชื่อ		0	0	0	0	0	0	0	0
อื่น ๆ		0	0	1	0	0	0	0	0
รวม		0	0	8	1	2	5	5	6

การใช้คำเรียกขานระหว่างครูกับศิษย์แสดงได้โดยแผนผังดังนี้

	<u>ครู</u>	<u>ศิษย์</u>
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	-	-
<u>สมัยหลังการเลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า คำนำหน้า+ชื่อ	-
	2. -	
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. คำนำหน้า+ชื่อ คำเรียกญาติ	1. คำนำหน้า 2. -
	2. -	
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. ชื่อ	1. อาชีพ/ตำแหน่ง
	2. คำนำหน้า+ชื่อ อาชีพ/ตำแหน่ง	2. -

3.3.2 ความสัมพันธ์แบบสมคุลย์และแบบเป็นกลาง

ที่กล่าวมาแล้วใน 3.3.1 เป็นการวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานตามความสัมพันธ์แบบไม่สมคุลย์ ในตอนต่อไปนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์แบบสมคุลย์และแบบเป็นกลาง

3.3.2.1 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในหมู่เพื่อน

ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนเป็นความสัมพันธ์แบบสมคุลย์ ผู้พูดและผู้ฟังมีบทบาทอย่างเดียวกัน ตารางที่ 16 แสดงจำนวนการใช้คำเรียกขานในหมู่เพื่อนในสมัยต่าง ๆ สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ เพื่อนมักเรียกกันด้วย คำนำหน้า+คำเรียกญาติ และ คำนำหน้า+ชื่อ ต่อมาสมัยหลังการเลิกทาส ใช้ คำนำหน้า+ชื่อ มากที่สุด มาสมัยประชาธิปไตยใช้ ชื่อ มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลเกี่ยวกับที่กล่าวมาแล้วคือ เริ่มมีการลงทะเบียนชื่อในสมัยรัชกาลที่ 6 และการเน้นความเสมอภาคในสังคม หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มาถึงสมัยหลัง 14 ตุลาคม ชื่อ ก็ยังเป็นคำที่เพื่อนใช้เรียกกันมากที่สุด

ตารางที่ 16 คำเรียกขานที่ใช้ในหมู่เพื่อน

รูปแบบ	สมัย	เริ่มยุคใหม่	หลังเลิกทาส	ประชาธิปไตย	หลัง 14 ตุลาคม
คำนำหน้า		1	10	13	3
คำเรียกญาติ		0	3	4	0
ยศ		0	4	2	0
อาชีพ/ตำแหน่ง		2	1	6	2
ชื่อ		2	9	58	30
วลีแสดงความรู้สึก		0	0	7	0
คำนำหน้า + คำเรียกญาติ		3	2	0	0
คำนำหน้า + ยศ		1	11	9	0
คำนำหน้า + อาชีพ		0	1	1	1
คำนำหน้า + ชื่อ		3	21	38	25
คำเรียกญาติ + ชื่อ		0	0	5	10
อื่น ๆ		0	0	14	4
รวม		12	62	157	75

การใช้คำเรียกขานสมัยต่าง ๆ ในหมู่เพื่อนอาจแสดงเป็นแผนผังดังนี้

เพื่อน

สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่

1. คำนำหน้า + คำเรียกญาติ
คำนำหน้า + ชื่อ
2. อาชีพ/ตำแหน่ง
ชื่อ

สมัยหลังการเลิกทาส

1. คำนำหน้า + ชื่อ
2. คำนำหน้า + ยศ

สมัยประชาธิปไตย

1. ชื่อ
2. คำนำหน้า + ชื่อ

สมัยหลัง 14 ตุลาคม

1. ชื่อ
2. คำนำหน้า + ชื่อ

3.3.2.2 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานโดยคนที่

คู่รัก

ความสัมพันธ์ฉันคู่รักเป็นความสัมพันธ์แบบสมดุลง่ายอีกแบบหนึ่ง ตารางที่ 17 แสดงว่าคนที่ เป็นคู่รักกันมักไม่เรียกกันด้วย ยศ คำนำหน้า + คำเรียกญาติ คำนำหน้า + ยศ และ คำนำหน้า + อาชีพ เมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงแล้วจะเห็นได้ว่าในสมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่นั้นมีข้อมูลน้อยเกินไปวิเคราะห์ไม่ได้ ในสมัยหลังการเลิกทาสใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มากที่สุด และเปลี่ยนมาเป็นการใช้ ชื่อ ในสองสมัยหลัง

ตารางที่ 17 คำเรียกขานที่ใช้โดยคนที่เป็นคู่รัก

รูปแบบ	สมัย	เริ่มยุคใหม่	หลังเลิกทาส	ประชาธิปไตย	หลัง 14 ตุลากร
คำนำหน้า		0	6	16	1
คำเรียกญาติ		0	0	9	0
ยศ		0	1	3	0
อาชีพ/ตำแหน่ง		0	0	2	0
ชื่อ		1	1	69	11
วลีแสดงความรู้สึก		0	2	31	1
คำนำหน้า + คำเรียกญาติ		0	1	0	0
คำนำหน้า + ยศ		0	1	0	1
คำนำหน้า + อาชีพ		0	0	0	0
คำนำหน้า + ชื่อ		0	14	34	3
คำเรียกญาติ + ชื่อ		0	2	14	4
อื่น ๆ		1	2	19	1
รวม		2	30	197	24

จะสังเกตได้ว่าแนวโน้มในการใช้คำเรียกขานโดยคู่รักมีการใช้คล้ายกับในหมู่เพื่อน การหันมาใช้ ชื่อ มากขึ้นในสมัยประชาธิปไตยคงจะเป็นด้วยเหตุผลเกี่ยวกับที่กล่าวมาแล้ว แผนผังต่อไปนี้จะแสดงแนวโน้มการใช้คำเรียกขานโดยคู่รัก

คุรุภัค

สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่

สมัยหลังการเลิกทาส

1. คำนำหน้า + ชื่อ

2. คำนำหน้า

สมัยประชาธิปไตย

1. ชื่อ

2. คำนำหน้า + ชื่อ

สมัยหลัง 14 ตุลาคม

1. ชื่อ

2. คำเรียกญาติ + ชื่อ

3.3.2.3 การเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในหมู่คนที่รู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนที่รู้จักกันกับคนที่ไม่รู้จักกันนับเป็นความสัมพันธ์แบบสมมูลย์ ตารางที่ 18 แสดงการใช้คำเรียกขานตามสมัยต่าง ๆ ในหมู่คนที่รู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน คนที่ไม่รู้จักกันมักไม่เรียกขานกันด้วย ชื่อ วลีแสดงความรู้สึก และ คำเรียกญาติ + ชื่อ ส่วนคนที่รู้จักกันใช้รูปแบบคำเรียกขานต่าง ๆ กันไป

ตารางที่ 18 คำเรียกขานที่ใช้โดยคนที่ไม่รู้จักกัน และคนที่รู้จักกัน

รูปแบบ บุพการี	เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
	รู้จัก	ไม่รู้จัก	รู้จัก	ไม่รู้จัก	รู้จัก	ไม่รู้จัก	รู้จัก	ไม่รู้จัก
คำนำหน้า	2	2	18	10	23	24	14	5
คำเรียกญาติ	2	0	3	4	10	8	6	2
ยศ	1	0	5	0	8	2	2	0
อาชีพ/ตำแหน่ง	1	1	1	2	8	2	5	0
ชื่อ	2	0	4	0	38	0	37	0
วลีแสดงความรู้สึก	0	0	1	0	8	0	0	0
คำนำหน้า + คำเรียกญาติ	1	0	8	0	8	4	4	1
คำนำหน้า + ยศ	0	0	9	1	10	1	0	0
คำนำหน้า + อาชีพ	1	0	1	2	4	3	4	2
คำนำหน้า + ชื่อ	6	1	49	2	81	8	67	20
คำเรียกญาติ + ชื่อ	1	0	5	0	18	1	14	0
อื่น ๆ	0	1	3	2	7	1	1	3
รวม	17	5	107	23	223	54	154	33

แนวโน้มของการใช้คำเรียกขานในหมู่คนที่รู้จักกันและไม่รู้จักกันในสมัยต่าง ๆ อาจแสดงได้โดยแผนผังดังนี้

	<u>คนรู้จักกัน</u>	<u>คนไม่รู้จักกัน</u>
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. คำนำหน้า คำเรียกญาติ ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. อาชีพ/ตำแหน่ง คำนำหน้า ชื่อ
<u>สมัยหลังการ เลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. คำนำหน้า	1. คำนำหน้า 2. คำเรียกญาติ
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. คำนำหน้า + ชื่อ
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. ชื่อ	1. คำนำหน้า + ชื่อ 2. คำนำหน้า

เป็นที่สังเกตได้ว่าถึงแม้ว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในหมู่คนรู้จักกันระหว่างสมัยประชาธิปไตยกับสมัยหลัง 14 ตุลาคม แต่ในหมู่คนที่ไม่รู้จักกันมีการใช้กลับกันระหว่าง 2 สมัยนี้ กล่าวคือ ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม มีการใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มากกว่า คำนำหน้า แสดงความสนิทสนมมากขึ้น คูณวิณเณร เกือบเท่ากับคนรู้จักกัน แต่คนไม่รู้จักกันจะไม่เรียกกันด้วย ชื่อ แต่ลำพังเลย

3.3.2.4 ความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในหมู่ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เป็นความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง คือยากที่จะระบุว่าฝ่ายใดสูงกว่าฝ่ายใด แต่ในขณะเดียวกันทั้งสองฝ่ายก็มีบทบาทไม่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 19 แสดงการใช้คำเรียกขานโดยผู้ให้บริการและผู้รับบริการตามสมัยต่าง ๆ จะสังเกตได้ว่าผู้ให้บริการใช้รูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขานน้อยกว่าผู้รับบริการ กล่าวคือ มีรูปแบบคำเรียกขานที่ผู้ให้บริการไม่ใช่เรียกผู้รับบริการเลย ไม่ว่าจะในสมัยใด ได้แก่ ยศ วลีแสดงความรู้สึก คำนำหน้า คำเรียกญาติ

ค่านำหน้า+อาชีพ และ คำเรียกญาติ+ชื่อ ส่วนผู้รับบริการมักไม่เรียกผู้ให้บริการ
 ควบ ยศ และ ค่านำหน้า+ยศ

ตารางที่ 19 คำเรียกขานที่ใช้โดยผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

รูปแบบ	สมัย ผู้พูด	เริ่มยุคใหม่		หลังเลิกทาส		ประชาธิปไตย		หลัง 14 ตุลาคม	
		ผู้ให้ บริการ	ผู้รับ บริการ	ผู้ให้ บริการ	ผู้รับ บริการ	ผู้ให้ บริการ	ผู้รับ บริการ	ผู้ให้ บริการ	ผู้รับ บริการ
ค่านำหน้า		1	3	9	2	12	4	11	3
คำเรียกญาติ		0	0	1	0	1	6	1	5
ยศ		0	0	0	0	1	0	0	1
อาชีพ/ตำแหน่ง		1	2	2	2	0	5	1	3
ชื่อ		0	0	0	2	1	1	1	3
วลีแสดงความรู้สึก		0	0	0	0	0	0	0	0
ค่านำหน้า+ญาติ		0	0	0	0	0	0	0	2
ค่านำหน้า+ยศ		0	1	0	0	2	0	0	0
ค่านำหน้า+อาชีพ		0	0	0	1	0	3	1	3
ค่านำหน้า+ชื่อ		1	0	1	1	4	2	16	4
คำเรียกญาติ+ชื่อ		0	0	0	1	0	0	0	2
อื่น ๆ		0	0	0	0	0	1	0	1
รวม		3	6	13	9	21	23	31	27

สำหรับแนวโน้มในการใช้คำเรียกขานของผู้ให้บริการและผู้รับบริการใน
 สมัยต่าง ๆ อาจแสดงได้โดยแผนผังดังนี้

	ผู้ให้บริการ	ผู้รับบริการ
<u>สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่</u>	1. คำนำหน้า อาชีพ/ตำแหน่ง คำนำหน้า+ชื่อ	1. คำนำหน้า 2. อาชีพ/ตำแหน่ง
	2. -	
<u>สมัยหลังการ เลิกทาส</u>	1. คำนำหน้า 2. คำเรียกญาติ	1. คำนำหน้า อาชีพ/ตำแหน่ง ชื่อ
		2. -
<u>สมัยประชาธิปไตย</u>	1. คำนำหน้า 2. คำนำหน้า+ชื่อ	1. คำเรียกญาติ อาชีพ/ตำแหน่ง
		2. คำนำหน้า
<u>สมัยหลัง 14 ตุลาคม</u>	1. คำนำหน้า+ชื่อ 2. คำนำหน้า	1. คำเรียกญาติ 2. คำนำหน้า+ชื่อ

เป็นที่สังเกตได้ว่าผู้ให้บริการมักใช้ คำนำหน้า ในการเรียกผู้รับบริการมาจนถึงสมัยหลัง 14 ตุลาคม จึงหันมาใช้ คำนำหน้า+ชื่อ มากกว่า คำนำหน้า แต่ลำพังการใช้ คำนำหน้า+ชื่อ เป็นการแสดงความสนิทสนมมากขึ้น ส่วนคำเรียกขานอื่น ๆ ที่ใช้มากรองลงมาได้แก่ อาชีพ/ตำแหน่ง คำเรียกญาติ ทั้งสองรูปแบบนี้ใช้น้อยลงในสมัยประชาธิปไตย

สำหรับผู้รับบริการนั้นแนวโน้มในการใช้คำเรียกขานในสองสมัยแรกเหมือนกัน ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสมัยประชาธิปไตย กล่าวคือ เปลี่ยนจากการใช้ คำนำหน้า มากที่สุด มาเป็นการใช้ คำนำหน้า น้อยลง และกลับใช้ อาชีพ/ตำแหน่ง และ คำเรียกญาติ มากที่สุดแทน ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ก็ยังใช้ คำเรียกญาติ มากที่สุด และรองลงมาได้แก่ คำนำหน้า+ชื่อ

ข้อที่น่าสังเกตคือ ในสมัยหลัง 14 ตุลาคม ผู้ให้บริการและผู้รับบริการต่างก็เรียกกันด้วย คำนำหน้า+ชื่อ แสดงความสนิทสนมต่อกันมากขึ้น และยังแสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการกำลังพัฒนาจนเกือบเหมือนแบบสมคุณุย์

3.4 สรุป

จากการวิเคราะห์การใช้คำเรียกขานระหว่างบุคคลในบทบาทต่าง ๆ ทางสังคม พบว่าการใช้คำเรียกขานเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยต่าง ๆ ดังอาจสรุปได้ดังนี้

3.4.1 ในความสัมพันธ์แบบไม่สมคูลย์ ใต้แกระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ผู้บังคับบัญชาพบกับผู้อยู่ใต้อบังคับบัญชา ครูกับศิษย์ และสามีกับภรรยา คูเหมือนไม่มีความเปลี่ยนแปลง ในการใช้คำเรียกขานของ "ผู้ใหญ่" คือ ฝ่ายที่มีสถานภาพสูงกว่า ผู้ใหญ่มักเรียกผู้น้อยด้วย ชื่อ หรือ คำนำหน้า+ชื่อ สำหรับผู้น้อยนั้น คูเหมือนคำเรียกขานที่ใช้เรียกผู้ใหญ่จะเปลี่ยนแปลงในสมัยประชาธิปไตย กล่าวคือ ผู้น้อยหันมาใช้ ชื่อ เป็นส่วนประกอบคำเรียกขานมากขึ้นจนเป็นที่สังเกตได้ โดยเฉพาะในกรณีภรรยาเรียกสามีพบว่าเริ่มใช้ ชื่อ แต่ลำพังเรียกสามีในสมัยประชาธิปไตย การใช้ ชื่อ แต่ลำพังในอดีตมีแต่ผู้ใหญ่เท่านั้นที่ใช้เรียกผู้น้อย แต่การที่ภรรยาเรียกสามีด้วย ชื่อ นั้นแสดงถึงความเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาจึงมีแนวโน้มที่กำลังกลายมาเป็นความสัมพันธ์แบบสมคูลย์ อย่างไรก็ตามภรรยาส่วนใหญ่ก็ยังมีแนวโน้มที่จะเรียกสามีด้วย คำนำหน้า + ชื่อ มากกว่า ชื่อ แต่ลำพังแม้ในสมัยปัจจุบัน

3.4.2 ในความสัมพันธ์แบบสมคูลย์และแบบเป็นกลางนั้นพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสมัยประชาธิปไตย คือมีแนวโน้มเปลี่ยนจากการใช้ คำนำหน้า + ชื่อ มาเป็นการใช้ ชื่อ แต่ลำพัง ในระหว่างเพื่อน คู่รัก และคนที่รู้จักกัน สำหรับคนไม่รู้จักกันนั้นแม้จะไม่มี การใช้ ชื่อ แต่ลำพังเรียกกันก็มีแนวโน้มหลังสมัยประชาธิปไตยที่มีการใช้ คำนำหน้า+ชื่อ มากขึ้น การที่ผู้ไม่รู้จักกันไม่สามารถใช้ ชื่อ แต่ลำพังเรียกกันนั้นเป็นเพราะการใช้ ชื่อ แต่ลำพังเป็นการแสดงความสนิทสนมขั้นสูงสุดหรือเป็นการแสดงความไม่เคารพ (อำนาจ) ต่อผู้ต่ำกว่า ซึ่งผู้ไม่รู้จักกันไม่สามารถแสดงได้ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

การใช้ ชื่อ ซึ่งตามธรรมเนียมเดิมเป็นการแสดงอำนาจที่ผู้ใหญ่แสดงต่อผู้น้อย ได้เปลี่ยนมาเป็นการแสดงความสนิทสนมในความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน การที่คนที่เท่ากันใช้ ชื่อ มากขึ้น และการที่ผู้น้อยใช้ ชื่อ เป็นส่วนประกอบคำเรียกขานมากขึ้นตั้งแต่สมัยประชาธิปไตยเป็นต้นมา แสดงว่าสังคมได้เปลี่ยนไปในทำนองที่มีสภาพซึ่งอาจสรุปได้เป็น 2 ประการ คือ ประการแรกผู้น้อยสามารถแสดงความเคารพผู้ใหญ่

น้อยลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งแสดงความเท่าเทียมกับผู้ใหญ่มากขึ้นโดยการ ใช้ ชื่อ เป็นส่วนประกอบคำเรียกขานผู้ใหญ่ ประการที่สอง คนที่เท่ากันไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ หรือผู้น้อยกับผู้น้อยก็หันมาเพิ่มความสนิทสนมโดยใช้ ชื่อ เรียกกันแทนที่จะเป็น คำนำหน้า หรือ คำนำหน้า+ชื่อ หรือคำเรียกขานในรูปแบบอื่น ๆ⁶

สรุปง่าย ๆ ก็คือ ชื่อ ซึ่งเดิมเป็นเครื่องหมายที่แสดงว่าผู้ใช้เป็นคนที่สูงกว่า เรียกคนที่ต่ำกว่าโดยเฉพาะ ได้กลายเป็นเครื่องหมายแสดงลักษณะ 2 ลักษณะ คือ

1) ความสนิทสนม 2) ความเท่าเทียมกัน

3.4.3 คำเรียกขานรูปแบบอื่นที่สำคัญ เช่น คำเรียกญาติ ซึ่งพบว่าใช้มากในคำพูดของญาติผู้น้อยใช้เรียกญาติผู้ใหญ่ นั่นคือเหมือนจะเปลี่ยนแปลงน้อย ถึงแม้ว่าจะมีการใช้ คำเรียกญาติ+ชื่อ ในสมัยประชาธิปไตย แต่ปัจจุบันพบว่าญาติผู้น้อยได้หันมาใช้ คำเรียกญาติ เรียกญาติผู้ใหญ่มากกว่า คำเรียกญาติ+ชื่อ การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้คือแนวโน้มการใช้ คำนำหน้า+คำเรียกญาติ มีมากกว่าการใช้ คำเรียกญาติ แต่ลำพัง แนวโน้มนี้ เริ่มมาตั้งแต่สมัยหลังการเลิกทาส คำเรียกญาติ ยังพบว่าใช้มากจนเป็นที่สังเกตได้ในหมู่คนที่รู้จักกันในหมู่คนที่ไม่รู้จักกัน และในหมู่ผู้ให้-ผู้รับบริการ นับตั้งแต่สมัยหลังการเลิกทาสเป็นต้นมา เรื่องการใช้ คำเรียกญาติ นี้ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมให้ลึกซึ้งต่อไปเพื่อยืนยันหรือแย้งผลการวิเคราะห์ในที่นี้

⁶ เพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของคำเรียกขาน ประเภท คำนำหน้า และ คำนำหน้า+ชื่อ เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้พิจารณาคุณค่าเรียกขานแต่ละคำในประเภทดังกล่าว และพบว่าในประเภท คำนำหน้า นั้น คุณ ใช้มากขึ้นจากสมัยหลังเลิกทาสถึงสมัยเข้าสู่ยุคใหม่ 88% (จาก 16.7% เป็น 31.4%) และใช้น้อยลงประมาณ 32% ในสมัยประชาธิปไตย (31.4% เป็น 20.5%) การใช้ คุณ คงที่มาจนถึงสมัยหลังสุด (หลัง 14 ตุลาคม) ส่วน คำนำหน้า อื่น ๆ พบว่าคำว่า ท่าน ใต้เท้า และคำเฉพาะเจาะจง เช่น แม่เจ้าประคุณ มีการใช้น้อยลงมากจากสมัยแรกที่พบใช้ โดยเฉพาะคำว่า ใต้เท้า ไม่พบใช้เลยในสมัยหลังสุด ในทางตรงข้าม คำว่า หนู พบว่าใช้มากขึ้น และในสมัยหลังสุดใช้มากกว่าสมัยแรกที่พบมาก

สำหรับ คำนำหน้า+ชื่อ นั้น รูปแบบที่น่าสังเกตที่สุดคือ คุณ+ชื่อ ซึ่งการใช้เพิ่มขึ้นถึง 60% ในสมัยประชาธิปไตย และเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยในสมัยหลังสุด รูปแบบอื่นที่การใช้เพิ่มขึ้นในสมัยหลังสุดได้แก่ นาย/นาง+ชื่อ และ ไอ้/อี/เจ้า+ชื่อ ส่วน พ่อ/แม่+ชื่อ และ ตา/ยาย+ชื่อ นั้น พบว่ามีการใช้ลดลงมากในสมัยหลังสุด.

สรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกรุงเทพฯ ยุครัตนโกสินทร์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เก็บจากหสนทนาในสุ่มตัวอย่างนวนิยายและเรื่องสั้นในสมัยต่าง ๆ 5 สมัยในยุครัตนโกสินทร์ สมัยต่าง ๆ แบ่งโดยใช้เหตุการณ์สำคัญทางสังคมในประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์ ผลของการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

4.1.1 คำเรียกขานที่ใช้ในยุครัตนโกสินทร์พบว่ามีรูปแบบหลายรูปแบบ แต่ก็สามารถสร้างกฎรวมซึ่งผลิตรูปแบบทุกรูปแบบที่เป็นไปได้ กฎดังกล่าวสามารถกล่าวเป็นคำอธิบายดังนี้

- 1) คำเรียกขานประกอบด้วยส่วนประกอบใหญ่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ต้องมีตามด้วยส่วนที่มีหรือไม่มีก็ได้
- 2) ส่วนที่มีหรือไม่มีก็ได้ ได้แก่ คำลงท้าย เช่น คะ ครับ
- 3) ส่วนที่ต้องมีประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างล่างนี้ ส่วนประกอบล่าง หรือรวมกันตามลำดับที่เรียงไว้

คำนำหน้า

คำเรียกญาติ

ยศ

อาชีพ/ตำแหน่ง

ชื่อ

วลีแสดงความรู้สึก

4.1.2 การใช้รูปแบบต่าง ๆ ของคำเรียกขานแตกต่างกันไปตามบทบาทของผู้คนที่สัมพันธ์กับผู้ฟัง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังที่ผู้วิจัยนำมาพิจารณาได้แก่

ความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลซึ่งได้แก่ ญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ครูกับศิษย์ สามีกับภรรยา และผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์แบบสมมูลซึ่งได้แก่ เพื่อน คู่รัก คนรู้จักกันและคนไม่รู้จักกัน และความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง ได้แก่ ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

4.1.3 ถึงแม้การใช้คำเรียกขานจะแปรไปตามบทบาทของผู้พูดและผู้ฟัง แต่พบว่ารูปแบบคำเรียกขานที่ใช้มากที่สุดมี 3 รูปแบบในความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ได้แก่ คำนำหน้า คำนำหน้า + ชื่อ และ ชื่อ การใช้คำเรียกขานทั้ง 3 รูปแบบนี้แสดงลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะในความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังคือ ในความสัมพันธ์แบบสมมูล การใช้ ชื่อ แสดงความสนิทสนมสูงสุด รองลงมาคือ คำนำหน้า + ชื่อ และที่แสดงความสนิทสนมน้อยที่สุดได้แก่ คำนำหน้า ในความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลการใช้ ชื่อ แสดงความมีอำนาจหรือความไม่เคารพ ที่ผู้ใหญ่แสดงเวลาพูดกับผู้น้อย ผู้น้อยที่แสดงความเคารพมากที่สุดเรียกผู้ใหญ่ด้วย สรรพนาม ถ้าเคารพน้อยลงก็ใช้ คำนำหน้า + ชื่อ แต่ไม่พบว่าผู้น้อยเรียกผู้ใหญ่โดยใช้ ชื่อ แต่ไม่พบว่าผู้น้อยเรียกผู้ใหญ่โดยใช้ ชื่อ แต่ลำพัง ยกเว้นที่ใช้โดยภรรยา ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยประชาธิปไตย

4.1.4 การใช้คำเรียกขานเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยต่าง ๆ ของยุครัตนโกสินทร์ ในคำเรียกขานที่ใช้โดยผู้ใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ส่วนที่ใช้โดยผู้น้อยนั้นพบว่าในสมัยประชาธิปไตย (หลัง พ.ศ. 2475) เป็นต้นมามีการแสดงความเท่าเทียมกันกับผู้ใหญ่มากขึ้นโดยการใช้ ชื่อ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการใช้คำเรียกขานมากขึ้น ส่วนในหมู่คนที่เท่าเทียมกันอยู่แล้วได้มีแนวโน้มว่ามีการแสดงความสนิทสนมมากขึ้นโดยการใช้ ชื่อ แทน คำนำหน้า และ คำนำหน้า + ชื่อ

4.1.5 สรุปโดยทั่วไป การใช้ ชื่อ ในการเรียกขานในภาษาไทย ในมิติหนึ่งเป็นการแสดงความสนิทสนม และอีกมิติหนึ่งเป็นการแสดงอำนาจเหนือกว่าหรือความไม่เคารพ โดยปรกติแล้ว การใช้ ชื่อ แต่ลำพังเป็นลักษณะของการที่ผู้ใหญ่เรียกขานผู้น้อยหรือคนเท่ากันเรียกขานกันเพื่อแสดงความสนิทสนม โดยปรกติ ผู้น้อยไม่ใช้ ชื่อ แต่ลำพังเรียกผู้ใหญ่ แต่อาจใช้ ชื่อ ตามหลัง คำเรียกขานอื่นเช่น คำนำหน้า คำเรียกญาติ หรือ อาชีพ/ตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งก็เป็นการแสดงความ

เคารพน้อยลง ดังนั้นการใช้ คำเรียกญาติ + ชื่อ เช่น ป้าน้อยคะ ย่อมเป็นการแสดงความเคารพน้อยกว่า คำเรียกญาติ แต่ลำพัง เช่น ป้าคะ การใช้ อาชีพ/ตำแหน่ง + ชื่อ เช่น หมอสันติครับ ย่อมเป็นการแสดงความเคารพน้อยกว่า อาชีพ/ตำแหน่ง แต่ลำพัง เช่น หมอครับ

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 เพื่อให้รู้ซึ่งถึงการใช้คำเรียกขานรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดโดยละเอียด ในยุคศตวรรษโกสินทร์ ควรมีการศึกษาเฉพาะเพียง 1 รูปแบบคำเรียกขานเพื่อคู่วิธีวิชาการโดยละเอียด การจำกัดขอบเขตให้แคบลงทำให้สามารถศึกษาจากข้อมูลมากขึ้นได้

4.2.2 การศึกษาเจาะลึกเพื่อดูการใช้คำเรียกขานบางรูปแบบในสมัยใดสมัยหนึ่งเท่านั้นเช่นสมัยปัจจุบันเป็นสิ่งที่น่ากระทำ เพราะเมื่อจำกัดสมัยและรูปแบบแล้วผู้วิจัยจะสามารถนำตัวแปรทุกตัวเข้าพิจารณาได้

4.2.3 การศึกษาคำเรียกขานในภาษาไทยปัจจุบันโดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตการใช้จริงเป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะข้อมูลที่ไ้จะเป็นจริงและครอบคลุมสถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าที่ใช้ในงานวิจัยนี้

4.2.4 คำเรียกขานที่ใช้ในจดหมายหรือสื่อการ เขียนอย่างอื่นก็เป็นหัวข้อที่น่าสนใจศึกษา

4.2.5 ผลของการวิเคราะห์ทางประเพณีในการวิจัยนี้ซึ่งยังคงคลุมเครืออยู่ เช่นเกี่ยวกับการใช้คำเรียกญาติ เป็นสิ่งที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

4.2.6 รูปแบบและการใช้คำเรียกขานที่วิเคราะห์ได้ในงานวิจัยนี้จำกัดอยู่เฉพาะภาษาไทยกรุงเทพฯ เท่านั้น ในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ก็น่าสนใจที่จะศึกษาคำเรียกขาน การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยถิ่นกับไทยกรุงเทพฯ อาจมีแบบแผนที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้อาจใช้เป็นตัวบ่งชี้ว่าสังคมของผู้พูดภาษาถิ่นและภาษาไทยกรุงเทพฯ ต่างกันด้วย

รายชื่อหนังสืออ้างอิง

- Bates, Elizabeth and Laura Benigni. 1975. Rules of Address in Italy : a Sociological survey. Language in Society 4, 271-288.
- Brown, Roger and A. Gilman, 1960. The Pronouns of Power and Solidarity. T.A. Sebeok (ed.) Style in Language. MIT Press, 253-276.
- Brown, Roger and Marguerite Ford. 1964. Address in American English. Dell Hymes (ed.) Language in Culture and Society. New York : Harper and Row.
- Campbell, Russell N. 1969. Noun Substitutes in Modern Thai : a Study in Pronominality. Janua Linguarum, Series Practica 65. The Hague : Mouton.
- Cooke, J.R. 1968. Pronominal Reference in Thai, Burmese and Vietnamese. California : University of California Press.
- Das, Sisir Kumar. 1968. Forms of Address and Terms of Reference in Bengali. Anthropological Linguistics, 10.4.
- Ervin-Tripp, Susan. 1972. On Sociolinguistic Rules : Alteration and Co-occurrence. J. Gumperz and D. Hymes (eds.), Directions in Sociolinguistics. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Fiske, Shirley. 1978. Rules of Address : Navajo Women in Los Angeles. Journal of Anthropological Research 34-1, 72-91.

- Haas, Mary R. 1969. Sibling Terms as Used by Marriage Partners. In Language, Culture, and History, ed. by Anwar S. Dil. Stanford University Press. 1978.
- Hwang, Juck-Ryoon. 1975. Role of Sociolinguistics in Foreign Language Education with Reference to Korean and English Terms of Address and Levels of Deference. Ph.D. thesis, University of Texas.
- Jonz, Jon G. 1975. Situated Address in the United States Marine Corps. Anthropological Linguistics, 17.12.
- Kess, Joseph F. and Zelimir B. Juricic. 1978. Slovene Pronominal Address Forms : Rural vs. Urban Sociolinguistic Strategies. Anthropological Linguistics, 20.7.
- Kramer, Cheris. 1975. Sex-related Differences in Address Systems. Anthropological Linguistics, 17.5.
- Lambert, Wallace E. and Richard Tucker. 1976. Tu, Vous, Usted : a Social-psychological Study of Address Patterns. Rowley, Mass : Newbury House Publishers, Inc.
- McIntire, Marina L. 1972. Terms of Address in an Academic Setting. Anthropological Linguistics, 14.7.
- Measures, Howard. 1962. Styles of Address, a Manual of Usage in Writing and in Speech. Toronto : The Macmillan Company of Canada.
- Mehrotra, R.R. 1977. Fluidity in Kinship Terms of Address in Hindi. Anthropological Linguistics, 19.3.

- Mitchell, Stephen A. 1979. Address and Decision-Making in Swedish. Anthropological Linguistics, 21.2.
- Moles, Jerry A. 1974. Decisions and Variability : the Usage of Address Terms, Pronouns, and Languages by Quechua-Spanish Bilinguals in Peru. Anthropological Linguistics, 16.9.
- Palakornkul, Angkab. 1972. A Socio-linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai. Ph.D. thesis, University of Texas.
- Paulston, Christina Bratt. 1976. Pronouns of Address in Swedish : Social Class Semantics and Changeing System. Language in Society, 5, 359-386.
- Prasithrathsint, Amara. 1981. Some Significant Socio-cultural Characteristics as Evidenced in the Use of Kinship Terms in Thai. Term Paper, Linguistics 414, University of Hawaii.
- Preston, William. 1980. Some Observations of Pronouns of Address in Thai. Term Paper, ESL 660, University of Hawaii.
- Slobin, D.I., S.H. Miller, and L.W. Porter. 1968. Forms of Address and Social Relations in A Business Organization. Journal of Personality and Social Psychology, 8.
- Syamananda, Rong. 1973. A History of Thailand. Bangkok : Chulalongkorn University.

- Vella, Walter F. 1978. Chaiyo! King Vajiravudh and the Development of Thai Nationalism. Honolulu : The University Press of Hawaii.
- Wittermans, E.P. 1967. Indonesian Terms of Address in a Situation of Rapid Social Change. Social Forces, 46, 48-51.
- Yassin, M. Aziz F. 1978. Personal Names of Address in Kuwaiti Arabic. Anthropological Linguistics, 20.2.
- สุพรรณณี วราทร. 2519. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. 2523. นวนิยายกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก ก.

แหล่งข้อมูล

สมัยที่ 2 เริ่มเข้าสู่ยุคใหม่

2.1 ทวีปัญญา. เล่ม 1 และ 2 (2447).

2.2 รัตนทวารว. (ตุลาคม 2442).

สมัยที่ 3 หลังการเลิกทาส

3.1 กุสศตรี. เล่ม 1 (2449), หน้า 1-390.

3.2 ช.โกมลนิศร์. "น้ำพอสมนเนื้อ" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย. (และเรื่องอื่น ๆ) ของ พระพิชยสารวิเทศและคนอื่น ๆ, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.

3.3 ทิพย์วาณี สนิทวงศ์. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก. เล่ม 1, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การพิมพ์สตรีสารจำกัด, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2524. (จัดไว้ในสมัยนี้ตามเวลาในเรื่อง).

3.4 เทพนม. "สาวไซของคูนป่า" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย. (และเรื่องอื่น ๆ) ของพระพิชยสารวิเทศและคนอื่น ๆ, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.

3.5 ไทยเอื้อ. 1, ฉ. 1-8 (2456).

3.6 ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. "ตาเงาะ" ใน แม่ศรีครัว. (และเรื่องอื่น ๆ) ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.

3.7 ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. "บอຍใหม่" ใน แม่ศรีครัว. (และเรื่องอื่น ๆ) ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.

- 3.8 ขรรษศักกิมันตรี, เจ้าพระยา. "แม่ศรีครัว" ใน แม่ศรีครัว (และเรื่องอื่น ๆ) ของเจ้าพระยาขรรษศักกิมันตรี, กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.
- 3.9 ประทีปใหม่ ฉ. 21 (2451).
- 3.10 พ.ศ. "ใครคือนาย" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย (และเรื่องอื่น ๆ) ของ พระพิชยสารวิเทศและคนอื่น ๆ, พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.
- 3.11 พิชยสารวิเทศ, พระ. "น้ำแข็งที่ละลาย" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย (และเรื่องอื่น ๆ) โดยพระพิชยสารวิเทศ และคนอื่น ๆ, พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.
- 3.12 พิชยสารวิเทศ, พระ. "บทเรียนของสตรี" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย (และเรื่องอื่น ๆ) ของ พระพิชยสารวิเทศและคนอื่น ๆ, พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.
- 3.13 พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น. จดหมายจางวางหว่า ของ น.ม.ส. (นามแฝง) พระนคร : คลังวิทยา, 2503.
- 3.14 พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น. นิทานเวตาล ของ น.ม.ส. (นามแฝง) พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2513.
- 3.15 พิศณุโลกประชานาถ, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวง และ ม.จ.ขจรจรัสฤทธิ์ "หนูจ๋า" ใน บทละครพูดเรื่อง "หนูจ๋า" และบทละครพูดเรื่อง "เอ๊ะ" โดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานาถ กับหม่อมเจ้าขจรจรัสฤทธิ์, พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2504.
- 3.16 พิสมัยพิทยาภรณ์, พระ. "สออบเซาวัน" ใน บทละครน้ำแข็งที่ละลาย (และเรื่องอื่น ๆ) ของ พระพิชยสารวิเทศ และคนอื่น ๆ, พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2505.

- 3.17 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "แกแค้น" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องเสียดสละ ฎรายแฉ่ง แกแค้น. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2511, หน้า 219-263.
- 3.18 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ขนมสมกับน้ำยา" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องขนมสมกับน้ำยา หลวงจำเนียร เคนทาง โพงพาง ปลอยแก. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2521.
- 3.19 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ความคิมิไชย. ของ พระชรรค์เพชร (นามแฝง) พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2458.
- 3.20 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "จดหมายจากยุโรป" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.21 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "เจ้าข้า, สารวัต!" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน บทละครพูดเรื่อง น้อยอินทเสน ความคิมิไชย เจ้าข้า, สารวัต! เห็นแกลูก ตั้งจิตคิคคสัง. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2515, หน้า 159-201.
- 3.22 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ตุ้กะตุ้น" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.23 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ท่านรอง" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องท่านรอง คคีสำคัญ. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2512, หน้า 1-157.
- 3.24 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ทำคุณบูชาโทษ" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.

- 3.25 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "พาคามพิณกรรม" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.26 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "เที่ยวเมืองนรก" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.27 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. น้อย อินทเสน ของ พระชรรค์เพชร (นามแฝง) กรุงเทพฯ : มุลินิมิหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2518.
- 3.28 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. นินทาสโมสร. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2511.
- 3.29 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บวงมาร. พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2516.
- 3.30 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ผู้ร้ายแฝง" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องเสียดสละ ผู้ร้ายแฝง แก้กั้น ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2511, หน้า 155-218.
- 3.31 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชคำรัสต่าง ๆ พ.ศ. 2454-2459. (รวบรวมจากราชกิจจานุเบกษา) ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 3.32 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "ยาตัวเบา" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.33 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "เสียดสละ" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องเสียดสละ, ผู้ร้ายแฝง, แก้กั้น ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2511, หน้า 1-154.

- 3.34 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. หม่อมจำเป็น. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2511.
- 3.35 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "หลวงจำเนียรเดินทาง" ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) ใน ละครพูดเรื่องขนมสมกับน้ำยาหลวงจำเนียรเดินทาง โทงพาง ปล่อยแก. ของ ศรีอยุธยา (นามแฝง) พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2512.
- 3.36 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "หัวใจชายหนุ่ม" ของ ราม จิตติ (นามแฝง) ใน บทละครพูดเรื่องเสียดสะ บทละครพูดเรื่อง หัวใจนักรบ และ หัวใจชายหนุ่ม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2518, หน้า 260-323.
- 3.37 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "หัวใจนักรบ" ใน บทละครพูดเรื่องเสียดสะ บทละครพูดเรื่องหัวใจนักรบ และหัวใจชายหนุ่ม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2518, หน้า 142-259.
- 3.38 มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "เหาะเหินเดินอากาศ" ใน ชุมนุมนิทานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณาการ, 2509.
- 3.39 แมคเอชินวัฒนาวิทยา. (1 เมษายน 2451).
- 3.40 มาลัย ชูพินิจ. ทุ่งมหาราช. ของ เรียมเอง (นามแฝง), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2518. (จัดไว้ในสมัยนี้ตามเวลาในเนื้อเรื่อง).
- 3.41 สารานุกรมวิทยา. เล่ม 1 (มกราคม 2449), หน้า 1-280.

สมัยที่ 4 ประชาธิปไตย

- 4.1 กาญจนา นาคพันธ์. ยอศรีบุญทอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรววิทยา อินเทอร์เน็ตออนไลน์ หจก., พิมพ์ครั้งที่ 2, 2518.
- 4.2 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. ทหารเอกพระบิดา. ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), พระนคร : บรรณาการ, 2514.
- 4.3 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. บางระจัน. ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2511.
- 4.4 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. "แผลเก่า" ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), ใน แผลเก่า เกวียนหัก แสนสลับ. ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2521, หน้า 1-154.
- 4.5 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. ศาลเพียงตา. ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2513.
- 4.6 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. "สาวชะงอก" ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), ใน สาวชะงอก และ เลื้อยข้าม. กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2521, หน้า 1-158.
- 4.7 ก้าน พึ่งบุญ ณ อยุธยา. "เลื้อยข้าม" ของ ไม้ เมืองเดิม (นามแฝง), ใน สาวชะงอก และ เลื้อยข้าม. กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2521, หน้า 159-327.
- 4.8 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "ขอแรงหน่อยเถอะ" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน รวมเรื่องสั้นรับใช้ชีวิตของศรีบูรพา. กรุงเทพฯ : ปุณณ, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2518, หน้า 157-178.
- 4.9 กุหลาบ สายประดิษฐ์. ข้างหลังภาพ. ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ดุจดศึกษา, 2503.

- 4.10 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "ชีวิตสมรส" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน โลกสันนิวาส. โดย ศรีบูรพา (นามแฝง) พระนคร : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2511, หน้า 204-323.
- 4.11 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "ตายหนแรก" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน หัวใจปรารณา. (และเรื่องอื่น ๆ) ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2511, หน้า 235-268.
- 4.12 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "เพื่อนต่างเพศ" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน หัวใจปรารณา (และเรื่องอื่น ๆ) ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2511, หน้า 191-234.
- 4.13 กุหลาบ สายประดิษฐ์. มารมณษย์. ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2510.
- 4.14 กุหลาบ สายประดิษฐ์. ลากอนรัฐธรรมณญ. กรุงเทพฯ : โทษีสสามตัน การพิมพ์, 2522.
- 4.15 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "เล่นกับไฟ" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง) ใน หัวใจปรารณา. (และเรื่องอื่น ๆ) ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2511, หน้า 145-189.
- 4.16 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "โลกสันนิวาส" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน โลกสันนิวาส. กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2511, หน้า 1-203.
- 4.17 กุหลาบ สายประดิษฐ์. สงครามชีวิต. ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 6, 2508.
- 4.18 กุหลาบ สายประดิษฐ์. "หัวใจปรารณา" ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), ใน หัวใจปรารณา. (และเรื่องอื่น ๆ) ของ ศรีบูรพา (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ฅคุงศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2 2511, หน้า 1-143.

- 4.19 คำสิงห์ ศรีนอก. "เขียดชากำ" ของ ลาวคำหอม (นามแฝง) ใน ฟ้ากับดิน. พระนคร : คีตกิตสยาม, 2512, หน้า 10-20.
- 4.20 คีตกิต ปรามิข, ม.ร.ว. ประพาสคัน. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2519.
- 4.21 คีตกิต ปรามิข, ม.ร.ว. ลมพัดชายเขา. พระนคร : ก้าวหน้า, 2504.
- 4.22 คีตกิต ปรามิข, ม.ร.ว. ลูกคุณหลวง. พระนคร : ก้าวหน้า, 2504.
- 4.23 คีตกิต ปรามิข, ม.ร.ว. สายน้ำไหล. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2515.
- 4.24 คีตกิต ปรามิข, ม.ร.ว. หลายชีวิต. พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2515.
- 4.25 คุณาวุฒิ. ดูกนา. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.26 เจษฎา เจตนาธรรม. บัวนาค. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.27 ชูวงศ์ ฉายะจินดา. ฟ้าพยับ. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2508.
- 4.28 โชติ แพร่พันธ์. "เกิดเป็นหญิง" ของ ยาขอบ (นามแฝง), ใน รวมนิยายรักโดยยาขอบ ชุดที่ 1, กรุงเทพฯ : ดวงศึกษา, 2501, หน้า 611-736.
- 4.29 โชติ แพร่พันธ์. "ปฐมแห่งความรัก" ของ ยาขอบ (นามแฝง), ใน รวมนิยายรักโดยยาขอบ ชุดที่ 1, กรุงเทพฯ : ดวงศึกษา, 2501, หน้า 831-862.
- 4.30 โชติ แพร่พันธ์. "มารหัวใจ" ของ ยาขอบ (นามแฝง), ใน หล่อนชั่ว เพราะชาย และ มารหัวใจ. กรุงเทพฯ : ดวงศึกษา, 2513.

- 4.31 โชติ แพร่พันธ์. เมียน้อย. ของ ยาขอบ (นามแฝง), พระนคร :
 ฝึกศึกษา, 2512.
- 4.32 โชติ แพร่พันธ์. สนมพระจอมเกล้า. ของ ยาขอบ (นามแฝง),
 กรุงเทพฯ : จำเริญศึกษา, 2479.
- 4.33 โชติ แพร่พันธ์. "หล่อนชั่วเพราะชาย" ของ ยาขอบ (นามแฝง), ใน
หล่อนชั่วเพราะชาย และ มารหัวใจ. กรุงเทพฯ : ฝึกศึกษา,
 2513.
- 4.34 โชติ แพร่พันธ์. อยู่เพื่อรัก. ของ ยาขอบ (นามแฝง), พระนคร :
 ฝึกศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2507.
- 4.35 ทนง ศรีชาติพิทย์. มันเป็นเพียงไอ้ผีน. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.36 นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว. เมืองนิมิตร. ของ นิมิตรมงคล (นามแฝง),
 พระนคร : ก้าวหน้า, 2509.
- 4.37 บุบผา นิมมานเหมินท์, ม.ล. "บทละครเรื่องเจ้าแม่เสือ" ของคอกไม้สด
 (นามแฝง) ใน วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย. ของ คอกไม้สด (นามแฝง),
 กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2507, หน้า 321-479.
- 4.38 บุบผา นิมมานเหมินท์, ม.ล. "วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย" ของคอกไม้สด
 (นามแฝง), ใน วรรณกรรมชิ้นสุดท้าย. ของ คอกไม้สด (นามแฝง),
 กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2507, หน้า 1-319.
- 4.39 บุบผา นิมมานเหมินท์, ม.ล. สามชาย. ของ คอกไม้สด (นามแฝง),
 กรุงเทพฯ : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2520.
- 4.40 ปกรณ์ ปิ่นเจลิยว. ควาคณ. พระนคร : ก้าวหน้า, 2507.
- 4.41 ประชา พูนวิวัฒน์. เข้คจริง ๆ ให้คืนตาย. พระนคร : เกษมบรรณกิจ,
 2513.

- 4.42 ประชาชาติ. (3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 25, 26, 27, 28, 29, 31 ตุลาคม 2475)
- 4.43 ประชาชาติ. (1, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 22, 23, 25, 29, 30 พฤศจิกายน 2475)
- 4.44 ประชาชาติ. (3, 5, 6, 8, 9, 15, 16, 17, 24, 26, 27, 28 ธันวาคม 2475).
- 4.45 ประชาชาติ. (2, 3, 4, 5, 7, 14, 16, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 30 มกราคม 2476).
- 4.46 ประชาชาติ. (6, 8, 13 กุมภาพันธ์ 2476).
- 4.47 ปิ่น มาลากุล, ม.ล.. "การเมืองเรื่องรัก" ใน หัวใจทอง การเมืองเรื่องรัก. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, พิมพ์ครั้งที่ 4, 2516.
- 4.48 ปิ่น มาลากุล, ม.ล. "คนมีบาป" ใน บทละครพูด ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2507.
- 4.49 ปิ่น มาลากุล, ม.ล. "ทานชีวิต" ใน บทละครพูด ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2507.
- 4.50 ปิ่น มาลากุล, ม.ล. สามเกลอ. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2512.
- 4.51 ปิ่น มาลากุล, ม.ล. "หัวใจทอง" ใน หัวใจทอง การเมืองเรื่องรัก. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, พิมพ์ครั้งที่ 4, 2516.
- 4.52 ผกาวัลดี อุตตโมทย์. บ้านน้อย. พระนคร : คลังวิทยา, 2509.
- 4.53 ผกาวัลดี อุตตโมทย์. รักมีเพ็ญ. พระนคร : คลังวิทยา, 2511.
- 4.54 พรหมวลี. สุรียาไรแสง. กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2522.
- 4.55 พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน. ธนบุรี : สัถยการพิมพ์, 2514.

- 4.56 ภิวรดี. ฟ้าคำ. กรุงเทพฯ : ป.พัฒนาการพิมพ์, 2517.
- 4.57 มาลัย ชูพินิจ. ชายชาติวี. ของ ม.ชูพินิจ (นามแฝง), พระนคร : ก้าวหน้า, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2507.
- 4.58 รมย์ รัตวัน. พระเจ้าของออม. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.59 วิจิตรวาทการ, พล.ต., หลวง. สร้างชีวิต. กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2514.
- 4.60 ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์. ความรักของวิลยา. ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ (นามแฝง), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2517.
- 4.61 ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์. ปัสจ. ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ (นามแฝง), กรุงเทพฯ : แนวรวมและนักเรียนภาคเหนือ, 2517.
- 4.62 สดก คุรุมะโรหิต. คนดีที่โลกไม่ต้องการ กับ ผู้เสียสละ. พระนคร : ผ่านฟ้าพิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2514.
- 4.63 สมภพ จันทรประภา. "เจ้าชีวิต" ใน ละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 8. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.64 สมภพ จันทรประภา. "ฉัตรแก้ว" ใน ละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 8. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.65 สมภพ จันทรประภา. "คำกฤษณา" ใน ละครพูดบทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.66 สมภพ จันทรประภา. "นมลิถึงจะแน่น" ใน ละครพูดบทประพันธ์โทรทัศน์ ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.67 สมภพ จันทรประภา. "พระพิทักษ์ยุติธรรมถ่องแท้" ใน ละครพูดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 8 กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.

- 4.68 สมภพ จันทรประภา. "พระยอดเมืองขวาง" ใน ละครพุกบพประพันธ์
โทรทัศน์ ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.69 สมภพ จันทรประภา. "รมโพธิ์ทอง" ใน ละครพุกเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทละครโทรทัศน์ ชุดที่ 8
กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.70 สมภพ จันทรประภา. "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" ใน ละครพุกบพประพันธ์
โทรทัศน์ ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.71 สมัยราชวัตร 1, ฉ. 28-32 (พฤศจิกายน 2475).
- 4.72 10 ธันวาคม. (24, 31 มกราคม 2475).
- 4.73 10 ธันวาคม. (6, 10, 14, 17, 20, 25, 26, 27 เมษายน 2476).
- 4.74 10 ธันวาคม. (4, 13, 14, 18, 19, 20, 23, 25, 26, 27, 29,
30 พฤษภาคม 2476).
- 4.75 10 ธันวาคม. (4 มิถุนายน 2476).
- 4.76 อิศน์ พลจันทร์. "ความยุติธรรม" ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง), ใน
คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน? กรุงเทพฯ : ชมรมโคมทักซิณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2522.
- 4.77 อิศน์ พลจันทร์. ความรักอันเรืองแรง. ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง),
ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.78 อิศน์ พลจันทร์. "คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน?" ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง),
ใน คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน? กรุงเทพฯ : ชมรมโคมทักซิณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2522.
- 4.79 อิศน์ พลจันทร์. "จากสาวถึงสาว" ของ อินทรายุช (นามแฝง), ใน
คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน? กรุงเทพฯ : ชมรมโคมทักซิณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2522.

- 4.80 อิศน์ พลจันทร์. "ต่อตระกูลหมอ" ของ อินทรายุช (นามแฝง), ใน คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน? กรุงเทพฯ : ชมรมโคมหักฉิม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- 4.81 อิศน์ พลจันทร์. น้ำมือนาง. ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง), ม.ป.ท. ม.ป.ป.
- 4.82 อิศน์ พลจันทร์. ไปเป็นโจร. ของ หง เกลียวากม (นามแฝง) ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.83 อิศน์ พลจันทร์. ผู้วิเศษกับเสื้อดาว. ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง), ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.84 อิศน์ พลจันทร์. ล้มไปฮาศี. ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง), ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.85 อิศน์ พลจันทร์. หมออะไร. ของ กุลิศ อินทุศักดิ์ (นามแฝง), ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- 4.86 อิศน์ พลจันทร์. "หมาไม่ตาย-คนตาย" ของ อินทรายุช (นามแฝง), ใน คำตอบนั้นอยู่ที่ไหน? กรุงเทพฯ : ชมรมโคมหักฉิม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- 4.87 อากาศคำเกิง รพีพัฒน์, ม.จ. ชีวิตและงานของ ม.จ.อากาศคำเกิง. รวบรวมโดย ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์, พระนคร : ประมวลสาส์น, 2515.
- 4.88 อุกม อุกากร. "บนแผ่นดินคนไทย" ใน ชั่วชีวิต. พระนคร : แพรวพิทยา, 2514, หน้า 305-338.
- สมัยที่ 5 หลัง 14 ตุลาคม
- 5.1 กษิมศิริ เกตุแก้ว. ใครจะปลอบใจฉัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเลี้ยงธรรมประทีป, ม.ป.ป.
- 5.2 กาญจนา สีฟ้า. บ้านเมฆสลาย. กรุงเทพฯ : เอเซียการพิมพ์, 2522.

- 5.3 จำลักษ์ณ์. คอกฟ้าสี่เลือด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่วิทยานินเตอร์เนชันแนล หจก., 2518.
- 5.4 ชาตบุษย์. หนี่ควงใจ. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2521.
- 5.5 ตะ ทำอิฐ. กว่าจะขึ้นเป็นดาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2522.
- 5.6 ชิตินัดดา. นทีที่รัก. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์, 2516.
- 5.7 นรารัตย์. พิศवास. กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2522.
- 5.8 นันทนา วีระชน. ภาพลวงตา. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2520.
- 5.9 นาคยา วิไล. รักสุดเอื้อม. กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2522.
- 5.10 นิมิตร ภูมิถาวร. สร้อยทอง. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2518.
- 5.11 นุชาวดี. ว่าจะไม่รัก. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2522.
- 5.12 เบญจนาท นฤมล. ปริญญารัก. กรุงเทพฯ : เจริญรัตน์การพิมพ์, 2522.
- 5.13 บุญโชค เขียมวิริยะ. นายอำเภอรวมพล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2519.
- 5.14 ประเทือง ศรีสุข. ชานาวี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บงกช, 2524.
- 5.15 เมืองยิ้ม. ปีที่ 3 (26 พฤศจิกายน 2522).
- 5.16 ยอดรัก เสาวคนธ์. ทะเลแห่ง. กรุงเทพฯ : ไทศาลศิลป์การพิมพ์, ม.ป.ป.
- 5.17 รจเรช. ปาริชาติ. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2521.
- 5.18 วิมล เขียมเจริญ. ดาวเรือง. ของ ทมยันตี (นามแฝง), กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ, 2521.
- 5.19 วิลาส มณีวัต. อารมณ์ขันของคึกฤทธิ์. กรุงเทพฯ : ปิยะสาส์น, 2524.
- 5.20 ศิริมา อภิจาริน. ไม้เมืองหนาว. กรุงเทพฯ : คอกไม้, 2520.

- 5.21 ศุภักษร. ไอ้แย้ ค.จ.ว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บางกอก, 2524.
- 5.22 สุนิษา. ราตรีประดับดาว. กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2522.
- 5.23 สุภาวดี. ขวัญใจเจ้า. กรุงเทพฯ : เฉลิมชัยการพิมพ์, 2521.
- 5.24 สุวรรณีย์ สุนทรธา. เรื่องของน้ำพุ. พระนคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์,
2517.
- 5.25 โสภาค. ทานตะวันสีทอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรการพิมพ์, 2521.
- 5.26 อนันต์ แจ้งกลีบ. ยี่มนายอำเภอ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2521.

ภาคผนวก ข.

ตัวแปรและรหัสของตัวแปร

1. AGES อายุผู้หาค	เด็ก 1	วัยรุ่น 2	หนุ่มสาว 3	กลางคน 4	ผู้สูงอายุ 5	ไม่ระบุ 6	
2. AGEL อายุผู้หัง	เด็ก 1	วัยรุ่น 2	หนุ่มสาว 3	กลางคน 4	ผู้สูงอายุ 5	ไม่ระบุ 6	
3. SEXS เพศผู้หาค	ชาย 1		หญิง 2		ไม่ระบุ 3		
4. SEXL เพศผู้หัง	ชาย 1		หญิง 2		ทั้งชายและหญิง 3		
5. RNKS ฐานันดร ผู้หาค	ธรรมดา 1	หม่อมท้าว 2	หม่อมหลวง 3	หม่อมราชวงศ์ 4	หม่อมเจ้า 5	พระองค์เจ้า 6	
	พระเจ้าลูกเธอ ฯลฯ 7		พระเจ้าอยู่หัว & พระราชินี 8		พระสงฆ์ 9	วิญญาน 10	
6. RNKL ฐานันดร ผู้หัง	ธรรมดา 1	หม่อมท้าว 2	หม่อมหลวง 3	หม่อมราชวงศ์ 4	หม่อมเจ้า 5	พระองค์เจ้า 6	
	พระเจ้าลูกเธอ ฯลฯ 7		พระเจ้าอยู่หัว & พระราชินี 8		พระสงฆ์ 9	วิญญาน 10	
7. EDUS การศึกษา ผู้หาค	ไม่มีการ ศึกษา 1	จบชั้นบังคับ 2	จบชั้นมัธยม ศึกษาปลาย 3	จบชั้นอุดม ศึกษา 4	จบจากต่าง ประเทศ 5	ไม่ระบุ 6	
8. EDUL การศึกษา ผู้หัง	ไม่มีการ ศึกษา 1	จบชั้นบังคับ 2	จบชั้นมัธยม ศึกษาปลาย 3	จบชั้นอุดม ศึกษา 4	จบจากต่าง ประเทศ 5	ไม่ระบุ 6	
9. RESL ความสัมพันธ์ ที่ผู้หาคมีต่อ ผู้หัง	ญาติผู้ใหญ่ 1	ญาติผู้น้อย 2	สามี 3	ภรรยา 4	ผู้บังคับบัญชา 5	ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา 6	ครู 7
	ศิษย์ 8	ผู้ให้บริการ 9	ผู้รับบริการ 10	เพื่อน 11	คนไม่รู้จักกัน 12	คู่รัก 13	คนรู้จักกัน 14
10. INSL ความใกล้ชิด	มีความใกล้ชิด 1			ไม่มีความใกล้ชิด 2			
11. DOMN Domain	สาธารณะ 1			ไม่สาธารณะ 2			
12. THRP บุคคลที่สาม	มี 1			ไม่มี 2			
13. SIT สถานการณ์	เป็นทางการ 1			ไม่เป็นทางการ 2			
14. MED สื่อ	ภาษาเขียน 1			ภาษาพูด 2			
15. PER สมัย	ร.1-ร.3 1	ร.4-เลิกทาส 2		เลิกทาส-พ.ศ.2475 3			
	พ.ศ.2475-14 ก.ค.2516 4			14 ก.ค.2516-ปัจจุบัน 5			

ภาคผนวก ค.
ข้อมูลคำเรียกขาน

คำนำหน้า

แก คนที่นอนหลับอยู่จนตื่นขึ้น คุณ คุณนาย คุณผู้หญิง คุณหนู จ้าว เจก
เจ้าทั้งสอง เจ้าผู้เภา เจ้าพ่อ เจ้าสองเสือ เจ้าหนู ชนทั้งหลาย ตาคณ
ถือจดหมาย ไต้เท้า ไต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ท่าน ท่านทั้งหลาย ท่านผู้มีเกียรติ
ท่านผู้มียานอันช้า ท่านเศรษฐี ท่านสุภาพบุรุษ ท่านสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีทั้งหลาย
เชอ นังตัวการ นังตัวดี นางพญาบุปผชาติ นางหนู นาย บักเสี้ยว บัง
ปิกาแห่งวิญญานบริสุทธิ์ ฝ่าบาท ฝ่าพระบาท พระคุณเจ้า พระคุณเจ้าทั้งหลาย
พระเคษพระคุณ พระองค์ พระอาจารย์ พระเอก พวกเรา พ่อคนดี พ่อคุณ
พ่อคุณแม่คุณ พ่อจาม พ่อเจ้าประคุณ พ่อทูนหัว พ่อนายร้อยอวตาร พ่อมหาจำเริญ
พ่อหนุ่ม พ่ออีหนู พ่อไอหนู มาคาม มานพหนุ่ม มิ่ง แม่แก่แคค แม่คนสวย
แม่คุณ แม่เฒ่า แม่ตัวดี แม่ทูนหัว แม่พวกนี้ แม่มหาจำเริญ แม่ยอดชีวิตจิตใจ
แม่ยอดเฉลยศึก แม่สาวน้อย แม่สาวสวยทั้งหลาย แม่สองคนนั้น แม่หนู
แม่อีหนู ลือ ลูกชาย ร.ม.ค.แห่งประเทศไทย ลูกพี่ หน้าอ หนุ่ม หนู
หลวงตา หลวงพ่อ แหมม ลีกา อ้ายแก่ อ้ายซีเกียด อ้ายซีเมา อ้ายคนนั้น
อ้ายใจเสาะ อ้ายชู อ้ายเด็กบ้า อ้ายบ้า อ้ายพวกกบฏ อ้ายหมา อีตอแหล
อีตัวดี อีนี อีหน้าอ อีหนู อีหนูผู้กอง อีหมา ไอ้หมับเหล็ก ไอ้จาม ไอ้เฒ่า
ไอ้รูก ไอ้โน้ ไอ้บ้า ไอ้หน้าตัวเมีย ไอ้หนุ่ม ไอ้หนู ไอ้หอก

คำเรียกญาติ

เจ ตา น้อง น้องชาย น้องสาว น้องหญิง บุตร ป้า พ่อ พี่ พี่สาว ม่าย
แม่ ยาย ลุง ลูก หลาน หลานชาย อาเจ อาตี อาแป๊ะ

ยศ

คุณชาย คุณหญิง จ่า เจ้าคุณ ท่านชาย นายพันโท ในกรม พระองค์หญิง
ฟ้าหญิง หม่อม หมู หลวง หญิง

* คำนำหน้าส่วนใหญ่ในจำนวนที่พบทั้งหมด เป็นคำที่ปรากฏน้อยครั้งมาก คือ 1 หรือ 2 ครั้ง ที่ใช้บ่อยมากจนเป็นที่สังเกตได้แก่ คุณ ท่าน หนู ไต้เท้า

อาชีพ/ตำแหน่ง

กำนัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งหลาย เกลตอ ชะโมย ครู ครูใหญ่ จ่านาย/
 เจ้านาย ทหาร ทหารกล้าบ้านระจัน ทหารทั้งหลาย ทหารพระปณิษฐ
 ทหารเสือระจัน นม นักเรียน นาย นายเกวียน นายห้าง บรรณาธิการ
 บอย ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ประชาชนชาวไทยที่รักทั้งหลาย โปлиц
 ผู้กอง ผู้กำกับ ผู้จัดการ ผู้หมวด ผู้ใหญ่ ผู้อำนวยการ พระท่าน พระราชา
 ผู้ประเสริฐ เพื่อน ยาม เลขา ลูกเสือทั้งหลาย เสือป่าและลูกเสือทั้งหลาย
 หมอ อีศวิน อาจารย์

ชื่อ

ป๋อก เล็ก กาญจนาศักดา

วลีแสดงความรู้สึก

คนดี คนดีของฉัน คนดีของเรไร ชื่นใจของพี่ ดวงใจของแม่ ที่รัก หูลหัว
 หูลหัวของลูก น้องกู น้องกูทุกคน น้องของพี่ น้องข้า น้องข้าทั้งสอง
 น้องชายที่รัก น้องที่รักของคุณพี่ น้องรัก น้องรักของพี่ น้องหญิงของข้า
 พี่น้องกู พี่น้องข้าทุกคน พี่น้องที่รัก พี่น้องหญิง เพื่อนรัก เพื่อนเรา เมียทหาร
 ของพี่ เมียพี่ ยอดที่รัก ยอดที่รักของพี่ ยอดรัก ยอดรักของทินกร ยอดหญิง
 ของผม ลูกน้อยของพ่อ ลูกแม่ ลูกรัก ลูกรักของแม่ ลูกหญิงของแม่ หลานรัก

คำนำหน้า + คำเรียกญาติ

คุณตา คุณน้อง คุณน้า คุณป้า คุณพ่อ คุณพี่ คุณแม่ คุณยาย คุณลุง คุณอา
 เจ้ามแม่ เจ้าหลานชาย พระแม่เจ้า พ่อน้องชาย พ่อลุง พ่อหลานชาย
 เสด็จพ่อ เสด็จพี่ เสด็จจ้าว อ้ายน้องชาย อ้ายน้องสาว ไอน้อง ไอลูกชาย
 ไอลานชาย

คำนำหน้า + ยศ

คุณเจ้า คุณพระ คุณหม่อม คุณหม่อมหลวง คุณหลวง เจ้าขุน ท่านขุน ท่าน
 เจ้าคุณ ท่านนายพล ท่านพญาภิลาโหม พ่อหลวง ไอลุน ไอลหม่อม

คำนำหน้า+อาชีพ/ตำแหน่ง

คุณนม คุณนักประพันธ์ คุณปลัด คุณโปรเฟสเซอร์สาว คุณหมอ ท่านกำนัน
 ท่านครู ท่านนายก ท่านนายอำเภอ ท่านประธานาธิบดี ท่านปลัด
 ท่านผู้บัญชาการ ท่านผู้เป็นหัวหน้า ท่านผู้แทน ท่านพระครู ท่านสมภาร
 ท่านสมุหกลาโหม ท่านสมุหนายก ท่านสมุหราชมณฑลเชียร ท่านสารวัตร
 ท่านอธิการบดี ท่านเอคิเตอร์ พ่อกำนัน พ่อหมอ อ้ายเจ๊กซบรด อ้ายทิด

คำนำหน้า+ชื่อ

คุณจิต เจ้าแทน ชายเล็ก ตาน้อย นางกลิน นายสวัสดิ์ พ่อสร้อย แม่แย้ม
 ยายป้อม หนูศรี อีสอึ้ง ไอ้เปี้ยว

คำนำหน้า+วลีแสดงความรู้สึก

คุณที่รัก คุณน้องของพี่ คุณตัวที่รัก คุณพี่ของน้อง คุณแม่ที่รักของนม เจ้าเพื่อนยาก
 พ่อคุณของแม่ พ่อยอครัก พ่อยอครักของลัดดา แมยอครัก แมยอครักของพี่
 อีลูกจิงไร ไอ้เพื่อนยาก ไอ้ลูกรัก ไอ้หมอหมา

คำเรียกญาติ+ยศ

เจ้าคุณลุง พี่ชุน พี่หลวง

คำเรียกญาติ+อาชีพ/ตำแหน่ง

พี่ทิด พี่น้องไทยทั้งหลาย ลุงผู้ใหญ่ ลุงหมอ

คำเรียกญาติ+ชื่อ

น้องตุ้ม น้าแมน พี่เกรียง ลุงจ้อย ลุงตุ้ม ลุงหญิงมานฟ้า อาว์เถียร

ยศ+ชื่อ

กรมตำรวจ ขุนอาหาร คุณหญิงแสงฉาย จำแหวง เจ้าหมื่นศรี พระอารี
 พระยาโกศชัย ลิบตุ้ม หมวกการา หมูแทน หมื่นรงค์ หลวงราชครู

ยศ+วลีแสดงความรู้สึก

ท่านชายทูลหัวของแม่

อาชีพ/ตำแหน่ง+ชื่อ

ทิดเขียว ผู้กำกับอิสระ เพื่อนท๊อป แม่ชีคำเหมย ยามเที่ยง หมออัจ สมุห์แสง

ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก

กุลิตที่นำส่งสาร เกิด ศรีสวัสดิ์แม่เพื่อนรักของฉัน จวงยอครัก นุชแม่จอมขวัญ
ประทุมน้องของพี่ ประทุมน้องยอดหัวใจของพี่ ประทุมน้องรัก ประทุมน้องรักของพี่
เรียมของพี่ วนิดาลูกแม่

คำนำหน้า+ คำเรียกญาติ + อาชีพ/ ตำแหน่ง

คุณป้าอาจารย์ คุณลุงนายอำเภอ

คำนำหน้า+ ยศ+ อาชีพ/ตำแหน่ง

คุณพระปลัด

คำนำหน้า+ ยศ+ ชื่อ

คุณพระวิเศษ คุณหลวงพิสิฐ คุณหลวงยง

คำนำหน้า+ อาชีพ/ตำแหน่ง+ ชื่อ

ท่านอัยการสมิง ไอ้ทิดแคล้ว

คำนำหน้า+ ชื่อ+ วลีแสดงความรู้สึก

คุณนิตของนม เจ้าลอยไอ้ลูกแก้ว พ่อกลอยพ่อยอชชาย พ่อรอรู้นหัวกู แม่บีมที่รัก
หญิงน้อยหลานเรา ไอ้คล้ากเพื่อนรัก

คำเรียกญาติ+ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก

พี่รักนของน้อง ลูกหญิงม่านฟ้าของแม่

ยศ+ชื่อ+วลีแสดงความรู้สึก

หญิงน้อยหลานเรา

